

Sanna Wirenius

SUJUVASTI KOULUUN!
Opas ekaluokkalaisten vanhemmille
koulupolun kynnyksellä

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tammikuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU <small>Mikkeli University of Applied Sciences</small>	Opinnäytetyön päivämäärä 3.1.2011	
Tekijä(t) Sanna Wirenius	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalian koulutusohjelma Sosionomi amk	
Nimeke Sujuvasti kouluun! Opas ekaluokkalaisten vanhemmille koulupolun kynnyksellä.		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena on vastata siihen tiedontarpeeseen, joka vanhemmilla on lapsen koulun aloittamisen aikana. Kirjoitin ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille opaskirjasen yhteistyössä mikkeliläisen Moisio ala-koulun kanssa. Harppaus päivähoiton hallinnossa toimivasta esiopetuksesta ensimmäiselle luokalle kouluun voi tuntua jännittävälle ja haasteelliselle muutokselle. Yhteistyöhön eri hallinnonalojen (sosiaali- ja terveystoimi & sivistystoimi) välillä on kiinnitetty huomiota tässä siirtymävaiheessa, mutta monissa kunnissa päivähoiton liittäminen sivistystoimen osaksi nähdään vielä parempana ratkaisuna. Siirtymävaihe lapsen ja nuoren elämässä olisi aina pyrittävä toteuttamaan huolellisesti valmistellen, myös tiedonkulun turvaaminen tarpeellisiin suuntiin edesauttaa muutokseen sopeutumisessa. Tiedon hallittavuus ja sen merkitys eri ihmisille tulisi pitää mielessä, kunkin perheen tiedon tarve on yksilöllinen ja riippuvainen mm. siitä, onko perheessä jo muita koululaisia. Hyvä yhteistyö ja tiedon kulku kodin ja koulun välillä edesauttaa lapsen kouluun sopeutumista ja koulussa viihtymistä. Päivähoiton puolella tutuksi tullut kasvatuskumppanuus ei toteudu samassa mittakaavassa koulun puolella, mutta siltikin opettajat ja vanhemmat jakavat saman päämäärän; lapsen oppimisen ja turvallisen kehityksen. Vanhempien kiinnostus lapsen koulutyötä kohtaan motivoi myös lasta innostumaan uuden oppimisesta. Oppaan laatimisen apuna suoritin suuntaa-antavan kyselyn, jonka tarkoituksena oli nostaa esille niitä asioita, joista vanhemmat kaipaavat lisää tietoa koulunaloittamisen vaiheessa. Toteutin kyselyn keväällä 2010 esikoululaisten vanhemmille kahdessa lähialueen päiväkodissa, sekä Moisio koulun ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille. Kyselyn tulosten sekä omakohtaisen kokemukseni (sijaisopettajana, vanhempana) pohjalta kirjoitin oppaani vastamaan niihin kysymyksiin, jotka kunnan tai koulun puolesta jaettavissa virallisissa tiedotteissa jäävät vähälle huomiolle. Tavoitteeni oli luoda selkokielineen ja helposti luettava opas, jossa kerrotaan arkipäivän tietoa esimerkiksi koulupäivän rakenteesta, oppiaineiden sisällöstä, tarvittavista välineistä ja sopivasta vaatetuksesta, välitunneista ja läksyjen teosta. Opas jaettiin oppilaiden vanhemmille syksyllä 2010. Arviointikysely oppaan hyödyllisyydestä toteutettiin joulukuussa. Tulosten mukaan opas koettiin tarpeelliseksi.		
Asiasanat (avainsanat) Esikoulu, alakoulu, siirtymävaihe, vanhemmuus, kasvatuskumppanuus		
Sivumäärä 30 + opas 14 sivua + muut liitteet 9 sivua	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liitteenä opas 14 sivua		
Ohjaavan opettajan nimi Kati Vapalahti	Opinnäytetyön toimeksiantaja	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 3.1.2011
Author(s) Sanna Wirenius	Degree programme and option Degree Programme in Social Services Bachelor of Social Services	
Name of the bachelor's thesis A Smooth start to school! The parents' guide to first grade.		
Abstract <p>The purpose of this bachelor's thesis is to provide information to first grader's parents, and answer the commonly raised questions during that period. The little guidebook for first-grader's parents has been produced in collaboration with Moisio primary school in Mikkeli.</p> <p>It may be a huge change in life to start school after the pre-school in kindergarten. Day care and education belong in different areas of administration in Mikkeli, basic education is part of educational services, but day care belongs to social- and health care services. This leads to a situation, in which it is very important to pay attention to the transition period and make sure, that information and support are available for different needs.</p> <p>Good cooperation and effective communication between home and school make it easier for a child to adapt to school and enjoy the first grade. Parents' interest in their child's schooling will motivate a child to learn new skills and knowledge. Even though educational partnership is not as strong at school as it was in kindergarten, the parents and teachers still share a common goal; a child's learning and safe development.</p> <p>The guide is based on information obtained through a light questionnaire carried out among parents of pre-schoolers and first-graders. The purpose of this research was to raise and clarify the most important issues, on which parents feel there is not enough information available. The research was carried out during spring 2010 with the help of two local pre-schools and one primary school (first grade). The main objective was to create a guide booklet for parents, which provides helpful information about the first grade. The guide is very practical and the use of formal language has been avoided in order to make the guide easy to read and comprehend. The guide provides useful information about the structure of the school days, school subjects, necessary supplies and clothing etc.</p> <p>In the fall 2010 these guides were distributed to parents, whose children started the first grade at Moisio primary school.</p>		
Subject headings, (keywords) preschool, primary school, transition, parenthood, educational partnership		
Pages 30 + appendices 23 p.	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices Appendices contain guidebook 14 p.		
Tutor Kati Vapalahti	Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	VARHAISKASVATUS, OSA SOSIAALI- VAI SIVISTYSTOINTA?	3
3	KASVATUSVASTUU	4
3.1	Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö ja kasvatuskumppanuus	6
3.2	Kodin ja koulun välinen yhteistyö	7
4	SIIRTYMÄVAIHE ESIKOULUSTA EKALUOKALLE.....	9
5	TIEDON TARVE JA HILJAINEN TIETO	11
6	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	14
7	KYSELYN JA OPPAAN TOTEUTUS	15
7.1	Kysely	15
7.2	Tutkimusmenetelmät	17
7.3	Kyselyn tulokset.....	19
7.4	Kyselyn luotettavuus ja yleistettävyys	25
7.5	Oppaan laadinta	26
7.6	Oppaan arviointi	27
8	POHDINTA	27
9	OPINNÄYTETYÖ PROSESSINA.....	30

LÄHTEET

LIITTEET:

Liite 1. Opas ekaluokkalaisten vanhemmille

Liite 2. Tutkimuslupa-hakemus

Liite 3. Tutkimuslupa

Liite 4. Saate esikoululaisten vanhemmille

Liite 5. Kysely esikoululaisten vanhemmille

Liite 6. Saate ekaluokkalaisten vanhemmille

Liite 7. Kysely ekaluokkalaisten vanhemmille

Liite 8. Arviointikysely

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä käsittelen asioita, jotka liittyvät lapsen koulun aloittamiseen suomalaisessa perusopetuksessa. Käytän käsitteitä *ekaluokka* ja ensimmäinen luokka synonyymeina, lyhyemmän kirjoitusasun vuoksi ekaluokkaa huomattavasti useammin. Myös esikoulusta käytän joskus lyhyempää muotoa *eskari* lukijan iloksi ja helpotukseksi. Opinnäytetyöni sisältää sekä pienen kyselytutkimuksen (n= 43) että sen pohjalta laaditun oppaan. Toteutin esikoululaisten vanhemmille kyselyn, jossa pyrin kartoittamaan heidän tiedontarvettaan lähestyvää koulun aloittamista ajatellen. Lisäksi kysyin samoja asioita jo koulunsa aloittaneiden ekaluokkalaisten vanhemmilta takautuvasti; eli mitä he olisivat halunneet tietää silloin, kun heidän lapsensa oli aloittelemassa koulupolkuja. Näiden taustakartoitusten ja omien kokemuksieni pohjalta kokosin oppaan Moisison koulun ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille. Opas löytyy opinnäytetyön liitteenä.

Esikoulusta kouluun siirtymisen vaihe on jännittävä ja koko perhettä mietityttävä asia. Tässä työssä kaikki kyselyssä mukana olleet perheet olivat päivähoidon esikoulun piirissä. Esikouluvuosi harjaannuttaa lapsen ryhmässä toimimiseen ja perustaitojen hallitsemiseen. Esikouluikäinen lapsi tunnistaa usein jo kirjaimet ja numerot ja osaa aika hyvin keskittyä menossa olevaan toimintaan. Hän myös suoriutuu monista käytännön toimista, kuten pukeutumisesta ja ruokailusta, itsenäisesti. Kuitenkin koulun aloittaminen edellyttää monia sellaisia taitoja ja tietoja, joita ekaluokkalaisella ei vielä ole hallussaan. Myös vanhempien kohdalla epävarmuus koulun käytännöistä, varsinkin esikoisen aloittaessa koulun, on tavallista.

Opinnäytetyöni aiheen valinta oli helppoa omien havaintojeni vuoksi. Olen työskennellyt useita vuosia Mikkelin perusopetuksessa alakoulujen opettajan sijaisuuksissa, sekä päivähoidon puolella esikouluryhmässä. Myös itselläni on kaksi alakouluikäistä lasta, joten ammatillisen puolen lisäksi tunnen vanhemmuuden tuomat haasteet lasten koulunkäynnin suhteen. Opinnäytetyöni ilmentää vahvasti omakohtaista kokemustani pienten esikoululaisten ja ekaluokkalaisten suhteen, koska työn ja vanhemmuuden lisäksi toimin lähikoulun neuvottelukunnassa ja koulumaailma sekä esiopetus ovat jo vuosia olleet kiinnostuksen kohteenani. Tämän kokemukseni pohjalta voisin todeta,

että vanhemmilla on yleisesti ottaen suuri halu edesauttaa lastensa koulunkäynnin aloittamista ja tukea heitä mahdollisimman hyvin uudessa elämänvaiheessa.

Tietoa ja tuntemusta koulumaailmaa kohtaan ei kuitenkaan välttämättä ole riittävästi, jotta vanhempi voisi varmoin ja turvallisin ottein auttaa lastaan kohtamaan koulun aloittamisen tuomat haasteet. Myös vanhempien oman mielenkiinnon vuoksi tietoa lapsen koulupäivästä kaivataan, onhan meille vanhemmille todella tärkeää tietää, mitä lapsemme päivisin puuhaa ja missä ja kenen kanssa hän aikaansa viettää. Länsi- Savon artikkelissa menneen syksyn aikana pohdittiin vanhempien ja opettajan välistä kasvatustuorovaikutusta siitä näkökulmasta, että vanhemmat sysäävät kasvatustuorua yhä enemmän koulun kontolle. Opettajat saavat varautua kuulemaan erikoisiakin vaatimuksia (mm. lapsen peseytymisestä huolehtimista) joiden toteuttamiseen ei opettajan aika ja mahdollisuudet millään voi riittää. Toisaalta yhteistyön lisääntyminen nähdään tervetulleeksi ja hyväksi asiaksi, joskin kunkin tahon, sekä vanhempien että opettajien, vastuualueet on toimivasti määriteltävä. Juuri vanhempien tiedon ja kokemuksen lisääminen nykypäivän koulunkäynnistä nähdään sujuvan yhteistyön kannalta todella tärkeänä. (Kuutti 2010. Opettajat joskus ymmällään vanhempien vaatimuksista.)

Vanhemmuuden väitetään nykyisin olevan hukassa ja suhde omiin lapsiin voi olla enemmänkin kaverillinen kuin auktoriteettiasemaan perustuva ohjaava ja hoitava suhde. Myös yhteisöllisyyden puute ja yksilöllisyyden merkityksen korostaminen leimaa- vat tämän hetken yhteiskuntaamme ja siinä toimivaa kasvatustuorujärjestelmää. (Hirsjärvi ym. 2000, 30–32.) Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tiedon ja käytänteiden tuntemuksen avulla tarjota lasten vanhemmille kykyä ohjata lastaan koulunkäynnin aloittamisen aikoihin ja luoda kiinnostusta lapsen kouluasioita kohtaan. Toivon myös kodin ja koulun välisen yhteistyön helpottumista riittävän tuttuuden avulla, koulu instituutiona on vieläkin turhan suljettu ja mystinenkin paikka monille sen ulkopuolisille tahoille (Juva ym. 2009, 70-71). Osallisuuden ja toimivan yhteistyön välttämätön edellytys on riittävä tieto kouluyhteisön toiminnasta (Rimpelä ym. 2008, 48).

Tämän opinnäytetyöni kannalta oleellisia käsitteitä ovat varhaiskasvatukseen ja alkuopetukseen liittyvät hallinnolliset suhteet, vanhempien ja ammattilaisten välinen yhteistyö, elämäntilanteen mukanaan tuoma nivelvaihe (esikoululaisesta ekaluokkalaiseksi), tiedon merkitys uuden kohtaamisessa sekä ns. hiljainen tieto, jota kokemuksen

ja vertaistuen kautta löytää helpommin kuin virallisista oppaista. Esittelen ensin näitä käsitteitä ja sitten kerron oman kyselyni suorittamisesta ja siihen saaduista vastauksista ja siitä, kuinka tämä tieto vaikutti oppaani kirjoittamiseen. Lopuksi pohdin prosessin aikana heränneitä huomioita ja sitä, voiko oppaasta olla todellisessa elämässä hyötyä tässä merkityksellisessä siirtymävaiheessa.

2 VARHAISKASVATUS, OSA SOSIAALI- VAI SIVISTYSTOINTA?

Tällä vuosikymmenellä keskustelu varhaiskasvatuksen siirtämisestä sosiaali- ja terveystoimen alaisuudesta osaksi opetustoimea on puhuttanut monilla paikkakunnilla. Perusteluina mainitaan lasten päivähoidon olevan osa kasvatus- ja opetuspolkua, sisältäen runsaasti pedagogisia elementtejä. Opetusalan ammattijärjestön ja Lastentarhaopettajaliiton (2006) näkemyksen mukaan hallintomuoto tulisi nähdä varhaiskasvatuksen perustehtävää tukevaksi, eli kasvatuksen, kehityksen ja oppimisen näkökulmasta. Lastentarhanopettajien mielestä pienten lasten opetus ja kasvatus tulisi sijoittaa osaksi kasvatus- ja koulutusjärjestelmää suomalaisen yhteiskunnan tulevaisuutta ajatellen. Näin jatkuvuus ja katkeamattomuus koulutuksen polulla voisi toimia paljon nykyistä pirstaleista hallintomuotoa paremmin. (Kohti varhaiskasvatuksen ja opetuksen yhteistä hallintoa 2006.)

Tuoretta tietoa kuntien tilanteesta on julkaissut Kuntaliitto (2010), joka yhdessä Terveystoimen ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa ylläpitää tilastoa, jonka mukaan 135 kunnassa (41 %) päivähoidon tehtävistä huolehtii sosiaalitoimen lautakunta, 162 kunnassa (50 %) päivähoidon tehtävät on siirretty opetustoimen lautakuntaan. 29 kunnassa (9 %) päivähoito on organisoitu jollakin muulla tavalla. (Lasten päivähoidon hallinto kunnissa 2010)

Mikkelissä varhaiskasvatus on vielä hallinnollisesti osa sosiaali- ja terveystoimea, mutta asiaa käsitellään kaupungin hallinnon piirissä eri näkökulmia huomioiden. Vaihtoehtoina voidaan nähdä kolme erilaista hallintomuotoa, jatkuvuus sosiaali- ja terveystoimen yhteydessä, siirtyminen osaksi sivistystoimea tai kokonaan uuden hallintomuodon (lapsi- ja nuorisotyön lautakunnan) perustamista. Muutos nähdään mahdollisena

toteuttaa aikaisintaan muutaman vuoden päästä perusteellisten valmistelutöiden pohjalta. (Mikkelin kaupunki 2010.)

Itse näkisin, että juuri tarkasteltaessa kasvatustalon tason nouseminen, yksi yhteinen hallintomuoto voisi olla parempi ratkaisu, kuin kahden eri hallintoyksikön välinen ”kuilun ylitys.” Toki hallinnollinen muutos vaatii paljon työtä ja mm. taloushallinnon uudelleenjärjestelyä. On myös huolehdittava, ettei asiantuntemus pienten lasten kasvatuksesta ja perushoidosta vaarannu, opetus- ja sivistystoimen hallinnollisen henkilöstön voi olla vaikea sisällyttää lasten perushoitoa vaipanvaihtoihin ja päiväunineen osaksi omaa työkenttää, vaikkakin vain hallinnollisesta näkökulmasta ajateltuna. Päiväkotien toiminta on jo valmiiksi niin tavoitteellista ja pedagogista, ettei hallintomuutos välttämättä muuta käytännössä mitään, mutta kuinka suhtautuvat aivan pienten lasten kanssa työskentelevät perhepäivähoitajat, joilla työ koostuu suureksi osaksi juuri turvallisuudesta ja rutiiniluontoisesta perushoidosta? Lastentarhanopettajaliiton ja OAJ:n (2006) tutkimuksessa negatiivisina puolina pelättiin lastenhoidon muuttuvan liian koulumaiseksi jo varhaisessa vaiheessa, mutta näyttöä tästä ei tutkimuksessa ilmennyt. Myös lasten koulunaloittamisen kynnyksen nähtiin hallintomuutoksella madaltuneen. (Kohti varhaiskasvatuksen ja opetuksen yhteistä hallintoa 2006.)

3 KASVATUSVASTUU

Kenellä sitten on vastuu lasten kasvatuksesta ja kehityksestä? Perheellä vai yhteiskunnalla? Vanhemmilla vai instituutioilla? Jo maalaisjärki kertoo, että päävastuu lapsen kasvatuksesta on tietenkin hänen vanhemmillaan. Jossakin vaiheessa teknistyvää koulutusyhteiskuntaa pääsi vain käymään niin, että lastenhoito ammattilaistui ehkä liikaa-kin aatetasolla, eivätkä vanhemmat luottaneet omiin kykyihinsä kasvattajana. Korhonen (2006) on luonnehtinut kasvatuskulttuurin muutosta siirtymänä tottelevaisuus- ja kuuliaisuuskulttuurista keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin, jossa hierarkkiset tasot ovat purkautuneet ja aikuiset ovat menettäneet ylemmyytensä lapsiinsa nähden (Korhonen 2006, 51). Vastuuta lasten kasvatuksesta on pitkällä aikajänalla katsoen siirretty runsaasti yhteiskunnan kontolle päivähoiton ja koululaitoksen kehittymisen myötä. Aika ajoin kasvatustaloon jakamisesta on kehkeytynyt jyrkkiäkin vastakkainasettelu-

ja, mutta viime kädessä omat vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita ja hänes-
tä vastuussa (Metso 2002, 69).

Jos vertaillaan koulun ja päivähoidon välistä eroa vanhempien kanssa tehtävässä yh-
teistyössä, ero on jo puhtaalla matematiikallakin huima. Yhteistyö perustuu siihen, että
ammattilaiset ovat *tekemisissä* lasten vanhempien kanssa, tapaamalla heitä tai välittä-
mällä ajatuksia esim. reissuvihkon tai puhelimen välityksellä. Jos pohditaan niitä tilai-
suuksia, joissa kasvatustalon ammattilainen kohtaa lapsen vanhemman lukuvuoden
aikana, voidaan pelkistetyksi laskea suuntaa-antava aika, jolloin vuorovaikutusta ta-
pahtuu. Lastaan päivähoitoon tuova ja sieltä hakeva vanhempi kohtaa ammattilaisen
vähintään kahdesti päivässä, keskimäärin yhteensä 15 minuutin ajan. Joillakin nämä
tilanteet vievät tuntuvasti enemmän aikaa, toisilla taas hiukan vähemmän. Päivähoi-
dossa lapset pyritään ottamaan vastaan yksilöllisesti ja henkilökunnan kanssa voi sekä
viedessä että hakiessa vaihtaa jokusen sanan. Joka viikko (5 hoitopäivää) vuorovaiku-
tusta kertyy siis noin 1 h ja 15 min (1,25 h). Lisäksi vanhemmat ja päivähoidon henki-
lökunta kohtaavat kasvatuskeskusteluissa ja vanhempainilloissa sekä mahdollisesti
järjestettävissä juhlatilaisuuksissa useampina tunteina lukuvuoden aikana. Yhteensä jo
pelkistä päivittäisistä kohtaamistilanteista tulee lukuvuoden (37 viikkoa) aikana 46 h
ja 15 min (46,25 h).

Ekaluokkalaisen vanhempi kohtaa opettajan ehkä ensimmäisenä ja vielä toisenakin
koulupäivänä, yhteensä keskimäärin 1–4 tuntia, riippuen täysin opettajan tavasta aloit-
taa kouluvuosi uusien oppilaiden kanssa. Sitten tapaamiset harvenevat, ja voivat (jos
mitään erityisen tuen tarvetta ei ole) pelkistyä vanhempainiltoihin (n. 4 h/lukuvuosi) ja
ns. vanhempainvartteihin (n. 1 h/lukuvuosi). Vanhempi ja opettaja ovat tekemisessä
henkilökohtaisesti vain noin 6–10 h lukuvuoden aikana, riippuen täysin opettajan ja
koulun käytännöistä. Ammattilaisen ja vanhemman kohtaamisissa tapahtuu siis huima
vähenneminen päivähoidon 46,25 tunnista koulun 6–10 tuntiin lukuvuoden aikana.
Nämä luvut ovat vain summittaisia ja perustuvat omaan kokemukseeni sekä päivähoi-
don, että koulun kohdalla. Tarkoitukseni on konkretisoida sitä tosiasiaa, etteivät van-
hemmat juurikaan koulun aloittamisen jälkeen kohtaa niitä aikuisia, joiden kanssa
jakavat lapsensa kasvatustalon.

3.1 Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö ja kasvatuskumppanuus

Yhteistyö kodin ja päivähoidon välillä on tiivistä. Yleisesti vallitseva käytäntö on hoidtaa ja opastaa lasta kehityksen prosesseissa kasvatuskumppanuuden periaatteen mukaisesti. Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja päivähoidon ammattilaiset sitoutuvat tietoisesti toimimaan yhteistyössä lapsen kehityksen turvaamiseksi. Kasvatuskumppanuus edellyttää osapuolilta keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Kasvatuskumppanuus perustuu lapsen tarpeille ja tähtää toimintaan, jossa tavoitellaan lapsen etua. Kumppanuudessa yhdistyvät vanhempien ensisijaisen arvokas tieto lapsesta, sekä kasvatustieteen ammattilaisten tieto kasvatuksesta ja kehityksestä. Kussakin yksikössä voidaan kumppanuuden toteutusmuotojen suhteen suunnitella kaikille osapuolille sopiva yhteistyön konkreettinen muoto. Yleensä toiminnassa näkyy vanhemmille varatut keskusteluajat, yhteistyönä laadittava varhaiskasvatussuunnitelma ja päivittäisten kohtaamisten yhteydessä tapahtuva dialogi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Päivähoidon vuorovaikutuksellisesta lähtökohdasta johtuen lapset voidaan suhteellisen hyvin ottaa yksilöllisesti huomioon päivähoidossa. Kasvatushenkilöt tuntevat lasten vanhemmat ja ovat tekemisissä heidän kanssaan lähes päivittäin, työvuoroista riippuen. Lapsi myös viettää päivähoidossa aikaansa useita tunteja päivässä, jolloin erilaisia toimintoja ja vaiheita pääsee syntymään. Henkilökunta oppii tuntemaan lapsen tavan leikkiä, tehdä tehtäviä, ruokailla, nukkua, pukea, riisua, toimia sosiaalisissa tilanteissa yms. Lapsi tulee hyvin tutuksi ja suhteutuminen häneen yksilölliseksi. Yhteistyö vanhempien kanssa voi sisältää vaikeita ja intiimejäkin asioita, jolloin kumppanuus ulottuu laajalle alueelle lapsen kehityksessä. Myös henkilökunta tiedottaa päivähoidon asioista usein, tapana on hiukan kertoilla hoitopäivän sujumisesta vanhemman tullessa lasta hakemaan. Vanhempien tietämys hoitopäivästä ja sen sisällöstä on suhteellisen hyvä verrattuna koululaisten vanhempien tietämykseen lastensa koulupäivän aikana tapahtuneista asioista. Alasuutarin (2006, 85) mukaan päiväkodin henkilökunnan kohtaaminen kuvautuu vanhempien puheissa luontevampana ja tasavertaisempana kuin kouluun liittyvä kanssakäyminen.

Käsitteenä kasvatuskumppanuus on suhteellisen tuore. Ammattilaisten ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta on aiemmin käytetty nimikkeitä yhteistyö ja tukeminen.

Kumppanuus edellyttää kuitenkin jotakin aivan muuta, kuin nämä kaksi aikaisempaa vuorovaikutuksen muotoa; kumppanuuden ajatellaan pohjautuvan molemminpuoliselle kunnioitukselle ja yhteiselle tavoitteelle lapsen kehityksen suhteen. Kumppanuudessa myös tunnustetaan se tosiasia, että molemmilla osapuolilla, sekä vanhemmilla että päivähoidon tai koulun henkilökunnalla on jotakin olennaista tietoa lapsesta. (Karila 2006, 92-93) Koulun puolella yhteinen kasvatusvastuuajattelu lienee yhteistyön ja tukemisen muodossa, kuten seuraavaksi todetaan.

3.2 Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Perusopetuslaissa (21.8.1998/628) mainitaan useassa kohdassa koulun velvollisuudesta toimia yhteistyössä oppilaiden kotien kanssa. Myös perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2004) on todettu vanhempien ja koulun jakama kasvatusvastuu: *”Lapsi ja nuori elää samanaikaisesti sekä kodin että koulun vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja hyvän oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa häntä opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen ja nuoren kasvatuksesta. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Koulun on oltava yhteistyössä huoltajien kanssa niin, että he voivat osaltaan tukea lastensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisöittäin yksilötasolla.”* (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004.)

Yhteistyön muotoja ja konkreettisia tapoja toteuttaa lakia ja opetussuunnitelmaa voi kukin koulu ja kunta itse määritellä, mutta usein kommunikointi perustuu kodin ja koulun välillä oppilaan mukana kulkevaan reissuvihkoon ja tiedotteisiin, vanhempainiltoihin ja -vartteihin, koulun kausittaisiin juhlatilaisuuksiin (esim. joulujuhla) sekä nykyään myös sähköiseen viestintään sähköpostin välityksellä tai erityisen tähän tarkoitukseen kehitetyn Internetissä toimivan Wilma-ohjelman avulla, jossa huoltajat voivat seurata ja selvittää opiskelijan poissaoloja, sekä viestiä opettajien kanssa ja lukea koulun tiedotteita. Wilma toimii suljettuna intranet-ohjelmana, johon käyttäjät kirjautuvat omilla tunnuksillaan. Tässä Mikkelissäkin käytössä olevassa verkkoympä-

ristössä voivat myös opiskelijat (ylemmillä luokka-asteilla) valita kurseja, seurata suorituksiaan, lukea tiedotteita ja viestitellä opettajien kanssa. Opettajat syöttävät Wilman kautta mm. arvioinnit ja poissaolot ja pitävät yhteyttä opiskelijoiden ja huoltajien kanssa.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön muotona toimii useissa kouluissa vanhemmista ja koulun henkilökunnasta koostuva yhteistyöelin, jota voidaan kutsua neuvottelukunnaksi, vanhempainneuvostoksi tms. Neuvottelukunnan tehtävänä on toimia linkkinä sekä kotien ja koulun välillä että osallistua koulun kehittämistyöhön ja antaa tarvittaessa lausuntoja ja tehdä esityksiä liittyen koulun toimintaan (Lukuvuositedote 2010–2011). Neuvottelukunnan vaarana on kuitenkin jäädä pienen piirin puuhailuksi, joka jää valtaosalle oppilaiden vanhemmista täysin tuntemattomaksi. Jäsenkunta koostuu niistä aktiivisista vanhemmista, jotka ovat usein muutenkin hyvin perillä koulunkäyntiin liittyvistä asioista ja kiinnostuneita tietämään lisää.

Valtaosa koulun ja kodin välisestä yhteistyöstä on yhdensuuntaista tiedottamista koulun asioista. Opettaja ja/tai rehtori tiedottavat aikatauluihin tai toiminnan sisältöihin liittyvistä seikoista kirjallisesti joko reissuvihkon, paperitiedotteen tai sähköisen tiedotteen muodossa. Vanhempainillatkin ovat tyypillisesti yhdensuuntaisia niin, että opettajat kertovat ja vanhemmat kuuntelevat (Metso 2002, 71). Koulun juhlissa vanhemmat useimmiten ovat myös vastaanottavassa asemassa, seuraten oppilaiden ja opettajien järjestämää ohjelmaa. Vanhempien ja opettajan välisissä keskusteluissa (ns. vanhempainvarteissa) dialogi on tasavertaisempaa, mutta kuitenkin tyypillisesti opettajavetoista. Lisäksi aikaa on usein rajoitetusti ja asioiden käsittely voi olla pintapuolista ja luetteloivaa.

Jos oppilas kuuluu erityisopetuksen piiriin tai hän muuten tarvitsee erityistä tukea oppimisessaan, on yhteistyö kodin ja koulun välillä merkittävämmässä asemassa, kuin pelkästään yleisopetukseen osallistuvalla oppilaalla. Varsinkin erityisopetuksen järjestämisestä pyritään aina keskustelemaan vanhempien kanssa ja tarvittaessa muidenkin (esim. sosiaalitoimi, koulupsykologi, -kuraattori, toimintaterapeutti, neurologi tms.) yhteistyötahojen kanssa. (Oppilashuolenpidon käsikirja 2010, 8)

Tässä työssä tarkastelen kuitenkin koulun ja kodin yhteistyötä yleiseltä tasolta, en erityisopetuksen näkökulmasta. Tuiki tavallistenkin oppilaiden vanhemmat tarvitsevat ja haluavat tietoa lastensa koulunkäynnistä ja myös opettajien voisi katsoa hyötyvän oppilaidensa kokonaisvaltaisesta tuntemisesta. Metson (2002) mukaan pohja kodin ja koulun väliselle yhteistyölle rakennetaan alkuopetuksen aikana. Ensimmäiset kouluvuodet ovat tärkeitä koko kouluaikaista yhteistyötä ajatellen, vanhemmat ovat tällöin useimmiten hyvin kiinnostuneita ja innostuneita lastensa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. (Metso 2002, 69.)

4 SIIRTYMÄVAIHE ESIKOULUSTA EKALUOKALLE

Siirtymä- eli nivelvaiheet koulupolun jatkumossa ovat merkittäviä hetkiä lapsen ja nuoren elämässä. Siirtymiä kertyy matkan varrelle useita jokaiselle oppilaalle, siirtymät päivähoidosta esiopetukseen, esiopetuksesta kouluun, alakoulusta yläkouluun ja myöhemmin jatko-opintoihin ovat herkkiä aikakausia, joiden sujuvuuteen tulee kiinnittää huomiota. Lisäksi nivelvaiheisiin voidaan sisällyttää mahdolliset siirtymät erityisopetuksesta yleisopetukseen ja toisin päin sekä perheiden muutot toisen koulun alueelle ja/tai yli kuntarajojen. (Lindh & Sinkkonen 2009, 30.)

Karikoski (2008, 98) on tarkastellut esikoulun ja koulun välistä siirtymävaihetta Bronfenbrennerin ekologisen teorian mukaan, jossa lapsen kasvuympäristön muutoksella on suuri vaikutus lapsen elämään koulun aloittamisen vaiheessa. Kaiken muutoksen keskellä tutustuminen uuteen elämäntilanteeseen ja joustava tiedonkulku jo esikouluvaiheessa helpottavat koulun aloittamista. Yhteistyö esikoulun, koulun ja vanhempien kesken edesauttaa myös lapsen kasvatuksen ja oppimisen luonnollista jatkumoa siirtymävaiheessa. (Karikoski 2008, 92.)

Karikoski toteaa, ettei hänen tutkimuksessaan lapsilla, vanhemmilla ja ehkä ei esikoulunopettajillakaan ollut käytännössä riittävää tietoa koulun toimintakulttuurista eikä koulun opettajilla sen puoleen esiopetuksen toimintakulttuurista (Karikoski 2008, 113-114) Tiedon tarvetta on siis havaittavissa myös ammattilaisten keskuudessa, myös esikoulun opettajan olisi todella tärkeää tietää, minkälaiseen toimintakulttuuriin hän on oppilaitansa valmistamassa ja luokanopettajan työtä helpottaisi ja ymmärrystä

edesauttaisi, jos hän tietäisi, miten oppilaat ovat edellisenä vuonna esikoulun aikana toimineet.

Mikkelin alueella on juuri valmistunut seudullinen ohjaussuunnitelma, jonka tavoitteena on luoda yhtenäinen moniammatillinen työväline oppilaan ohjaukseen lapsen ja nuoren koulupolun eri vaiheita ajatellen. Tässä suunnitelmassa on keskitytty erityisesti juuri siirtymävaiheiden tuen ja ohjauksen järjestämiseen. Yhtenäisillä nivelvaiheiden käytännöillä pyritään turvaamaan lapsille ja nuorille tasa-arvoinen ja turvallinen opin-topolku koulusta ja paikkakunnasta riippumatta. (Mikkelin alueen seudullinen ohjaussuunnitelma 2010)

Kun lapsi siirtyy esikoulusta kouluun, hänen asioitaan hoitaa monipäinen joukko aikuisia. Siirtymävaiheeseen voivat olla osallisena mm. lapsen esikoulunopettaja, erityislastentarhanopettaja, tuleva luokanopettaja, rehtori, koulun erityisopettaja, terveydenhoitaja ja lapsen huoltajat. Lisäksi esikoulun ja koulun välillä kulkee tietoa siirtolomakkeiden, siirtopalaverien, terveystarkastusten ja tutustumiskäyntien muodossa. (Mikkelin alueen seudullinen ohjaussuunnitelma 2010, s.11,16)

Monet siirtymävaiheen sujumiseksi suunnitellut ja toteutetut toimenpiteet palvelevat hyvin koulua ja sen käytänteitä, mutta vanhempien ja perheiden suuntaan viesti on omasta mielestäni suppea ja sisältää suurimmaksi osaksi rakenteellista ja tilastollista ”luettelomaista” tietoa koulusta. Tutkittua tietoa oppaiden ominaisuuksista tai siitä, kuinka vanhemmat ne kokevat, en tätä työtä tehdessäni löytänyt. Oma opasta kirjoittaessani tutustuin neljään erilaiseen oppaaseen, joita ensimmäisen luokan oppilaille on jaettavissa. Koulukohtainen opas, tässä tapauksessa Moision koulun lukuvuosisuunnitelma, sisältää tarkkaa tietoa kyseessä olevasta koulusta ja se henkilökuntarakenteesta ja tuntijaoista (Lukuvuositedote 2010–2011). Kunnallisissa, kaikille kunnan alueella asuville ekaluokkalaisten vanhemmille jaettavassa oppaassa taas käsitellään koululaisen elämää yleisemmällä tasolla, mutta erittäin pintapuolisesti (Koulutulokkaan vanhemmille 2010, Mikkelä).

Lisäksi tutustuin Mannerheimin Lastensuojeluliiton oppaaseen ja maahanmuuttajille tarkoitettuun oppaaseen. MLL:n Esikoululaisesta koululaiseksi, opas lasten vanhemmille, vihkosessa kerrotaan paljon asioita koskien lapsen terveyttä ja kehitystä. Itse

koulun oppiaineista tai koulupäivän sisällöistä tässä oppaassa ei niinkään puhuta. (Esikoululaisesta koululaiseksi, MLL) Vantaan kaupungin teettämässä oppaassa (2004), joka on suunnattu maahanmuuttajille, käsitellään suomalaisen koulumaailman asioita mielestäni erittäin monipuolisesti ja ymmärrettävästi. Lukemistani oppaista tämä oli ainoa, jossa kieliasu on helppolukuista ja sanasto arkikielistä. Tässä oppaassa kerrotaan kokonaisvaltaisesti mm. koulutarvikkeista, pukeutumisesta, oppiaineista ja koulussa työskentelevästä henkilökunnasta. (Kotiinpäin-projekti, Vantaan kaupunki 2004.)

Painettujen oppaiden ja pienempien tiedotteiden lisäksi vanhemmat saavat lisää tietoa ja tuntemusta koulusta tutustumispäivänä sekä syksyllä koulun alkaessa vanhempainil-loissa.

5 TIEDON TARVE JA HILJAINEN TIETO

Mikä on tiedon merkitys uuden kohtaamisessa? Minkälaista tiedon tulisi olla ja miten jaettuna, että se palvelisi mahdollisimman hyvin tarkoitustaan eli tässä tapauksessa helpottaisi koko perheen kokemusta lapsen koulun aloittamisen aikana? Onko lisääntyvästä tiedosta enemmän hyötyä kuin haittaa? Sormunen & Poikela (2008, 15) kuvaavat tietoa välinearvona merkitysten ymmärtämisessä. Informaatiota tarvitaan tiedon rakentamiseen ja tietoa puolestaan tarvitaan asioiden, oloilojen, arvojen ja näkemysten oppimista ja tarkoituksen mukaista toimintaa varten.

Tiedon tarvetta perustele myös Novak (2002) sillä, että mielekäs tarpeellisten tietojen ja tapojen oppiminen on perusta ajattelun, tunteiden ja toiminnan rakentavalle eheytymiselle, joka johtaa voimaantumiseen (empowerment), sitoutumiseen ja vastuuntuntoon (Novak 2002, 24). Tässä kontekstissa tiedon siis tulisi olla vanhempien kannalta mielekästä ja merkityksellistä. Novakin tekstiin perustuen voisi ajatella, että hyvä tietoperusta lapsen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa edesauttaa vanhempien kiinnostusta ja myötäelämistä lapsen oppimisen ja kehittymisen polulla koulujärjestelmässä.

Tiedon jakamisen muotoa ja tapaa pohdittaessa on kuitenkin hyvä muistaa, että vastaanottaja (lasten vanhemmat) antavat tiedolle merkityksen oman kokemuksensa kaut-

ta. Kulttuurin, kokemuksen, kasvatuksen ja ympäröivän yhteiskunnan kautta välittyntä tietoa muokataan itselle sopivaksi uskomusjärjestelmäksi. Myös ihmiskäsitys on vahvasti kulttuurisidonnainen, samoin lastenkasvatuskäytännöt sekä tapa kohdata sosiaalisia tilanteita. Koulu, joka on kasvatusta ja sosiaalistumista tukeva instituutio, välittää ja vahvistaa kulttuurin mukaista käsitystä tavoiteltavasta ja hyvästä elämästä. (Talib 2008, 152–153.) Oppimisen kannalta samaa näkökulmaa kannattaa myös Novak (2002), joka painottaa jokaisen yksilöllisten merkitysten huomioimista. Tässä tapauksessa ilmiö nimeltä koulu saa jokaisen mielessä aikaan subjektiivisen merkityksen. Koemme koulunkäyntiin liittyviä asioita persoonallisella tavalla, kukin kokemus-temme mukaan. Uusi tieto rakentuu jo olemassa olevan tiedon päälle ja sen lomaan, eikä entisten kokemusten aikaansaamia perustuksia tulisi jättää huomiotta. (Novak 2002, 47–48.)

Koulunkäynti on suomalaisessa yhteiskunnassa juuri sellainen asia, josta jokaisella vanhemmalla on vahva oma kokemus ja sen myötä tulleet asenteet. Siitä huolimatta, että Suomessa jokaisella lapsella ja nuorella on yhtäläiset oikeudet kouluttautumiseen, vaikuttaa perhetausta selkeästi oppilaiden koulumenestykseen. Korkeasti koulutetut vanhemmat asennoituvat lastensa koulunkäyntiin arvostavasti ja ovat valmiita ponnistelemaan heidän koulumenestyksensä puolesta. Koulu-uran kannalta kotitaustalla on todettu olevan jopa ratkaisevampi merkitys, kuin lapsen lahjakkuudella tai älykkyydellä (Koivusilta & Rimpelä 2000, 163–165.) Silti jokainen lapsi on oma yksilöllinen oppijansa, ei vanhemman kopio esimerkiksi matemaattisilta taidoiltaan. Valitettavan usein kuulee kuitenkin vanhemman toteavan itsestäänselvyytenä lahjakkuuden periytyksen; *koska olin itse huono laulamaan, ei sinultakaan voi sitä taitoa odottaa*. Kun vanhemmat ja koulun ammattilaiset ovat yhteistyössä keskenään, on hyvä tilaisuus tuoda julki oppimiseen ja kehittymiseen liittyviä mahdollisuuksia niin, että sukurasitteiden ja vanhempien omien negatiivisten kokemusten seuraamukset jäisivät mahdollisimman pieniksi.

Koska vanhemmille jaettavaa tietoa löytyy jo koulujen ja kuntien omista oppaista, yritin saada omaan työhöni erilaisen näkökulman. Kahden koululaisen äitinä ja työkokemukseni puolesta koen omaavani sellaista ns. hiljaista tietoa, joka vuosien varrella on kertynyt huomaamatta. Tietoni havaitsen oikeastaan vain silloin, kun minulta erilaisia kouluun liittyviä asioita kysytään. Koska näiden kysymysten määrä on ollut ko-

ko ajan lisääntymään päin, koin, että muilla vanhemmilla on paljon tiedontarvetta, johon instituutioiden puolelta vastausta ei saa tai kysymys koetaan niin vähäpätöiseksi, ettei sitä kehdata edes kysyä. Itse olen katsonut olevani vertaistuen merkityksessä helpposti lähestyttävä tietolähde, jolta pieniäkin asioita on helppo tiedustella. Ongelmalliseksi oman tiedon jakamisen tekee kuitenkin se tosiasia, että omakin tietoni on arkitietoa ja sellaisenaan vaikeaa perustella tutkimuksen vaatimalla tavalla. Kokemukseni vanhempana koskee vain omia lapsiani ja työkokemukseni vain muutamia kouluja. Lisäksi jokainen opettaja tekee työtään erittäin vahvasti omalla persoonallaan, eikä voi tuntea näitä yksilöllisiä työtapoja.

Kuitenkin jotakin yleispätevää ja sovellettavaa informaatiota on mukaani tarttunut ja kenties sitä voisi luonnehtia juuri tällaiseksi hiljaiseksi tietämykseksi, jota on sanottu myös *kokemusperäiseksi piilo-osaamiseksi* (Hakala 2006, 104). Hiljainen tieto syntyy arjessa ja saa yksilöllisiä piirteitä vastaanottajansa mukaan. Tieto on tuiki tarpeellista menestyvässä organisaatiossa, mutta sen eteenpäin jakaminen varsin ongelmallista. (Hakala 2006, 105.)

Hiljainen tietäminen ja osaaminen on luonnoltaan toiminnallista ja sosiaalista, sen jakamisen edellytys on kanssakäyminen ja osallisuus. Merkityksellisiä tekijöitä hiljaisen tietämyksen jakamisessa ovat avoimuus ja vuorovaikutus. Vaikeutena voi olla myös hiljaisen tiedon arvostuksen puute ja/tai negatiivinen hiljainen tieto, kaikkea omaan kokemukseen pohjautuvaa tietoa ei ehkä kannatakaan tuoda esille ja näin suunnata toisten ihmisten asenteita ”väärään” suuntaan. Myös dokumentoinnin vaikeus on tiedon jakamisen este, voiko hiljaista tietoa ollenkaan pukea sanoiksi puheessa tai kirjoittaa oppaaksi? (Paloniemi 2008, 264–271.) Tähän kysymykseen palaan tarkemmin pohdinnassa.

Tiedon määrää ajatellessa ei voi välttyä pohtimasta sitä mahdollisuutta, että tietoa tulvii liikaa. Nykyinen yhteiskunta suoltaa tietoa valtavia määriä, vuonna 2006 Tuominen toteaa, että ennusteiden mukaan ihmiskunta tuottaa informaatiota seuraavan kolmen vuoden aikana enemmän kuin aiempien 300 000 vuoden aikana yhteensä. (Tuominen 2006, 14.) Tämä aika on nyt kulunut, ja informaation tuotto tuskin merkittävästi muuttunut. Liiallisen informaation onkin pelätty muuttuvan ”informaatiosaasteeksi”, joka haittaa tai estää kokonaan merkittävän tiedon omaksumista ja heikentää ajattelun sy-

vyyttä (Hakala 2006, 64). Tässä opinnäytetyössä koin negatiivisena mahdollisuutena sen, etteivät vanhemmat jaksa tai halua ottaa vastaan yhtään enempää tietoa koulun aloittamisesta, kuin heidän on välttämätön pakko. Myös aikaisemmin tässä luvussa mainitun vanhempien oman koulutustaustan merkitys tarvittavan tiedon suhteen vaikeuttaa tarpeellisen tiedon määrittelyä. Liian arkikielinen opas ei ehkä houkuttele koulutettuja vanhempia lukemaan, eikä vakuuta tiedoillaan. Tähänkin seikkaan palaan vielä pohdinnan ja oppaan arvioinnin kohdalla.

6 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyöni tavoitteena on helpottaa sitä elämänmuutoksen vaihetta, jonka perhe kohtaa lapsen siirtyessä esikoulusta ensimmäiselle luokalle. Olemassa olevien oppaiden lisäksi halusin lisätä vanhempien tietoisuutta niissä asioissa, joissa kyselyni ja vanhempien sekä opettajien kanssa käymäni keskustelun perusteella tiedon tarvetta yhä on. Vanhempien tiedon lisääminen toivottavasti edesauttaa kiinnostuksen syntymistä lapsen koulun käyntiä kohtaan, lisää vanhempien osallisuutta ja näin motivoi lasta koulupolulla (Rimpelä ym. 2008, 46-48).

Tavoitteena on myös kodin ja koulun välisen yhteistyön paraneminen lisääntyvän tiedon myötä. Kuten edellä on mainittu, yhteistyö ja ns. kasvatuskumppanuus vähenee oleellisesti lapsen siirtyessä päivähoidon puolelta perusopetukseen. Harppaus itsenäisyyteen ja tavoitteelliseen toimintaan on suuri, elämänvaihe muuttaa roolin lapsesta koululaiseksi. Sujuvassa muutoksessa tieto helpottaa toimintaa, eikä kaikkea tarvitse opetella ”kantapään kautta.” Yhteistyön helpottamiseksi koulun käytänteiden näkyväksi tekeminen toivottavasti alentaa vanhemmilla kynnystä olla yhteydessä opettajaan tarvittaessa. Riittävän tiedon myötä voisi myös ajatella ”turhien” huolenaiheiden vähenemistä ja opettajan työrauhan lisääntymistä. Kun käytänteet esim. poissaolojen ja läksyjen suhteen ovat perheillä selvillä, säästyy opettajan työaika, kun asioista ei tarvitse kerta toisensa jälkeen erikseen perheille tiedottaa.

Kuten luvussa 5 totesin, tieto olisi saatava perille mielekkäässä ja kiinnekohtia vastaanottajassa herättävässä muodossa. Mikä sitten olisi paras keino jakaa tietoa ja sitouttaa vanhempia kiinnostumaan lastensa koulunkäynnistä? Alun perin tavoitteenani

oli pyrkiä luomaan vertaistuellisia keinoja koulun aloittamisvaiheen helpottamiseksi. Tähän tarkoitukseen ajattelin käyttää neuvottelukunnan jäsenten asiantuntijuutta hyväkseni, onhan heillä jo tuntumaa kouluikäisen lapsen vanhemmuuteen ja tietoa myös kodin ja koulun yhteistyöstä. Vertaistukeen perustuen ajattelin suunnitella vanhempainillan uusien ekaluokkalaisten vanhemmille, jossa neuvottelukunnan jäsenet voisivat alustuksen ja aiheiden teemoittelun jälkeen kertoa kokemuksistaan nykypäivän koululaisen vanhempana. Koska näihin vanhempaintapaamisiin ei kuitenkaan saada kaikkia vanhempia mukaan, päädyin kirjoittamaan pienen oppaan, joka kulkisi oppilaan mukana koteihin. Luetaanko se sitten joka kodissa, on asia erikseen, enkä voi tässä siihen takertua. Jatkoa ajatellen tämä oppaani toimisi mielekkäästi siten, että sen avulla välitetään tarpeelliseksi koettua tietoa vanhemmille ja opas toimisi ”alustuksena” vertaistuelliselle vanhempainillalle, jossa eri teemoista voisi tarpeen mukaan keskustella lisää.

7 KYSELYN JA OPPAAN TOTEUTUS

Toteutin opinnäytetyöni suorittamalla alkukartoituskyselyn, jonka pohjalta laadin opaskirjasen koulutulokkaiden vanhemmille. Opas jaettiin Moisio koulun ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille alkusyksystä 2010 ja arviointikyselyn oppaan hyödyllisyydestä toteutin joulukuussa samana vuonna.

7.1 Kysely

Suoritin alkukartoitustarkoituksessa pienen kyselytutkimuksen kahdessa alueen esiopetuksen ryhmässä esioppilaiden vanhemmille ja Moisio koulun ensimmäisen luokan (2009–2010 lukuvuoden) oppilaiden vanhemmille keväällä 2010 (22 kpl). Esioppilaiden vanhempien näkemyksiä edustivat Moisio päiväkodin ja Tuukkalan päiväkodin vanhemmat (21 kpl). Kyselyt poikkesivat toisistaan niin, että ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmille esitin kysymykset menneessä aikamuodossa, siis mitä he olisivat halunneet tietää *siinä vaiheessa*, kun lapsi aloitti koulun edellisenä syksynä. Esikoululaisten vanhemmille esitin kysymykset reaaliaikaisen tiedontarpeen kannalta, mitä he haluavat tietää *juuri nyt*, kun lapsen esikouluvuosi on loppumassa ja koulu alkaa tulevana syksynä. Tutkimusluvut Moisio päiväkodin johtajalta Heli Joensuulta

ja Moision koulun rehtorilta Hanna-Kaisa Pylkkäselältä olivat suullisia ja Tuukkalan päiväkodin osalta lupa on haettu päivähoiton esimieheltä Pirjo Vartiaiselta (tutkimuslupahakemus liite 2 ja tutkimuslupa liite 3).

Taustakartoituksena kysyin vastaajien ikää, sukupuolta ja perheen lasten syntymävuosia. Näiden tekijöiden suhteen kyseessä oli ennemminkin tutkimuksellinen ”vakuuttavuus”, kuin varsinainen vertailutiedon tarve. Vaikka en taustatekijöitä käyttänytkään tässä työssä vertailuasetelmina, niin vastaajien homogeeninen joukko nousi räikeästi esille. Kaikkien vastaajien (24 vastaajaa) joukossa oli vain yksi mies. Tässä kyselyssä siis naiset osallistuvat miehiä innokkaammin lastensa esikoulun ja alkuopetuksen mukanaan tuomiin asioihin. Selkeästi oli myös nähtävissä, ettei monilapsisten perheiden vanhemmilla enää ollut tiedon tarvetta varsinkaan, jos perheen muut lapset olivat jo vanhempia ja aloittaneet koulunkäynnin aikaisemmin. Esikoisen kouluun lähdöstä oli kyse viiden ekaluokkalaisen vastaajan kohdalla (35,71 %) ja seitsemän esikoululaisen vastaajan kohdalla (70 %). Ikäjakauma vastaajilla oli 26 ja 49 vuoden välillä, keskimäärin 39 vuotta (ka. 39,29).

Vanhemmille tehdyssä monivalinta-kyselyssä halusin kartoittaa heidän kokemaansa tiedontarvetta lapsen koulun käyntiin liittyvien asioiden suhteen. Aihepiirit olivat koulun sisällöt, koulupäivän rakenne, kouluruokailu, välitunnit, henkilökunta, erityisopetus, läksyjen teko, hankittavat tarvikkeet ja koulussa käytettävä vaatetus. Tiedontarvettaan näistä asioista vanhemmat saivat eritellä kolmeen luokkaan riippuen siitä, halusivatko tietoa paljon, jonkin verran vai eivät ollenkaan. (kyselylomakkeet, liitteet 5 ja 7)

Avoimina kysymyksinä tiedustelin vanhemmilta heidän ajatuksiaan odotuksiaan mm. kodin ja koulun yhteistyön suhteen, ilon aiheita koulun aloituksessa ja myös mietityttäviä asioita lapsen elämänmuutoksessa. Kysyin myös sitä, millaista tuen tarvetta vanhemmat kokevat tässä koulun aloituksen vaiheessa. Kyselylomakkeeni suunnittelussa avointen kysymysten osalta lähteenäni ja innoittajanani toimi Suvi Virolaisen (2009) samasta aihealueesta tekemä sosiaalialan opinnäytetyö, jossa hän tutkii lasten ja vanhempien ajatuksia koulun aloittamisesta. Virolainen käyttää tutkimusmenetelmäänään sekä kyselyä (vanhemmille), että ryhmähaastattelua (lapsille.) (Virolainen 2009). Itse sovelsin kyselyyni sekä avoimia kysymyksiä Virolaisen mallin mukaan

sekä strukturoidun osion, jonka esittelenkin kyselylomakettani koskeissa kappaleissa ensin, koska oma oppaani perustuu sen tuottamiin vastauksiin huomattavasti painokkaammin, kuin avointen kysymysten vastauksiin.

7.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmät toteuttamassani kyselyssä ovat hyvin yksinkertaiset. Strukturoidussa monivalinta -osiossa voidaan käyttää puhdasta tilastollista kuvailua yhteenlaskun muodossa vastausten tulkitsemiseksi. Tässä strukturoidussa osiossa tiedustelin vanhemmilta tiedon tarvettaan eri asioiden suhteen ja he saattoivat valita vastaukseen yhden kolmesta eri vaihtoehdosta (liitteet 5 ja 7). Heikkilän (2002) mukaan tämänkaltaisten suljettujen kysymysten etuna on nopeus ja käsittelyn helppous. Haittoina voi olla mm. luokittelun epäonnistuminen tai vastaajan yliolkainen suhtautuminen kysymyksiin. Myös *en osaa sanoa* -vaihtoehto voi houkutella vastaajia liikaakin. (Heikkilä 2002, 51.) Itse halusin suljetut vastausvaihtoehdot juuri tiedontarvetta korottaviin kysymyksiin täsmällisyyttä ja käsittelyn nopeutta silmälläpitäen. Omassa lomakkeessani vaihtoehto *jonkin verran lisää tietoa* on mielestäni rinnastettavissa Heikkilän (2002) mainitsemaan *en osaa sanoa* –vaihtoehtoon. Tätä vastausvaihtoehtoa oli käytetty odotettua enemmän ja luultavasti juuri silloin, kun vastaajalla ei ole ollut selkeää kuvaa tiedontarpeestaan ko. aiheesta.

Kyselyni suljettu osuus oli niin pieni ja vastausvaihtoehdot vähäiset, ettei mikään kvantitatiivinen menetelmä kuvaile tätä tapaa kunnolla. Lähelle pääsee kuitenkin ns. Osgoodin asteikko, jossa vastausvaihtoehtojen ääripäinä ovat vastakkaiset adjektiivit (paljon tietoa – ei ollenkaan tietoa) (Heikkilä 2002, 54). Vastausten tulkinnessa voidaan käyttää tässä tapauksessa luontevasti vain järjestysasteikon kaltaista mittausastetta, laskien yksinkertaisesti eri vastausvaihtoehtojen saamat kannatusmäärät, mutta eri vaihtoehtojen välisiä etäisyyksiä ei voida täsmällisesti mitata (Heikkilä 2002, 81). Näin voidaan laskea ne vaihtoehdot, joista vanhemmat ovat useimmiten sitä mieltä, että tarvitsevat paljon tietoa tai sitä mieltä, etteivät enää tarvitse ollenkaan lisää tietoa. Strukturoidun osuuden viimeisenä kohtana lomakkeessa on tyhjä ruutu, johon vanhemmat voivat halutessaan kirjata niitä kysymysten ulkopuolelle jääneitä asioita, joista kokevat kaipaavansa vielä lisää tietoa. Nämä vastaukset olivat lähes yksittäisiä, eikä tätä kohtaa ilmeisesti koettu kovinkaan tarpeelliseksi.

Kyselylomakkeeni ensimmäisellä sivulla taustatietojen jälkeen oli neljä avointa kysymystä koskien lapsen koulun aloittamiseen liittyviä tunnelmia ja ajatuksia. (kyselylomakkeet, liitteet 5 ja 7) Näiden kysymysten tarkoituksena oli kartoittaa sitä mielialaa, joka vanhemmilla on lastensa kouluun lähdön suhteen. Oppaassani hyödynnän näitä tietoja välillisesti muokkaamalla tekstiä näitä tunnelmia silmällä pitäen (ks. kyselyn tulokset, avoimet kysymykset). Avointen kysymysten osalta tärkeää oli hypoteesittomuus, eli halu saada esille uusia ja yllättäviäkin asioita (Eskola & Suoranta 2005, 19–20). Koska oma kokemukseni koulumaailmasta on vahva, pelkäsin omien ajatuksieni vaikuttavan taustalla liikaa tässä tutkimuksessani. Avointen kysymysten avulla saatoin antaa vanhemmille suunvuoron vapaaseen ilmaisuun, vaikkakin rajatuilla kysymyksillä. Heikkoutena avointen kysymysten osalta saattoi olla niiden työläys, eivätkä kaikki vastaajat olleetkaan vastanneet kaikkiin kysymyksiin.

Avokysymysten vastaukset käsittelin sisällönanalyysin tavoin. Koska aineisto oli pieni ja vastaukset yleensä hyvin lyhyitä, monivaiheista tulkintaoperaatiota ei tarvinnut käyttää. Tuomi & Sarajärvi (2002) toteavat aineistolähtöisen sisällönanalyysin sisältävän mm. aineiston pelkistämisen eli redusoinnin, jossa aineistosta nostetaan esiin olennaiset ilmaukset ja karsitaan epäolennainen pois. Aineistoa tarkastellaan kysymysten valossa ja esiin nousevat teemat voidaan pelkistuksen jälkeen ryhmitellä niin, että samaa asiaa tarkoittavat käsitteet yhdistetään luokaksi ja nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111-112.)

Itse suoritin sisällönerittelyvaiheen käsin ja kunkin teeman erivärisin yliviiivauskynin merkitsemällä, koska aineisto oli niin helposti hallittavissa. Jo ensi lukemalla vastauksissa näkyivät yleiset teemat, joiden pohjalta ryhmittely oli mielestäni helppo tehdä. Työn luonteesta (kysely lähinnä oppaan kirjoittamisen taustatukena) ja aineiston koosta johtuen en katsonut tarpeelliseksi luoda enempää yläluokkia ryhmitelläkseni vastauksia edelleen. Kun olin selvittänyt yleisimmät mielipiteet koulun aloittamisen tunnelmista, kvantifioin esiin nousseet teemat laskemalla niiden esiintyvyyksiheyden. Esimerkiksi Catanzaro (1988) on todennut, että kvantifioinnissa aineistosta lasketaan, kuinka monta kertaa sama asia esiintyy tutkittavien lauseissa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 117). Teemoittelun, ryhmittelyn ja kvantifioinnin jälkeen sain kuhunkin kysymykseen tulokseksi 2-4 päälukua, jotka esittelen myöhemmin.

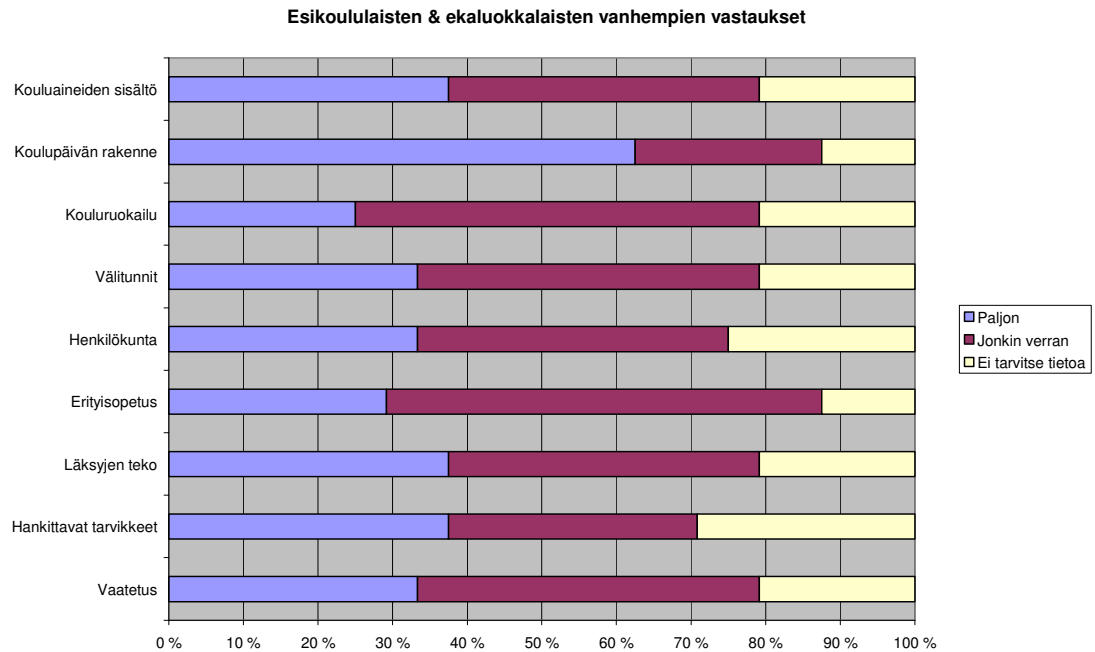
7.3 Kyselyn tulokset

Toimitin kyselyn 21:lle esikoululaisen vanhemmalle ja 22:lle ekaluokkalaisten vanhemmalle, yhteensä 43 kappaletta. Esikoululaisten vanhempien vastauksia sain 10 kappaletta ja ekaluokkalaisten vanhempien vastauksia 14 kappaletta, yhteensä 24 vastausta. Vastausprosentit ovat esikoulun osalta 47,6 % ja ekaluokkalaisten osalta 63,6 %, yhteensä **vastausprosentti oli siis 55,8 %**. Valli (2001) toteaa, että vastausprosentin tulisi olla vähintään 60, mutta myös pienempi luku voi olla riittävä, jos jontekin voidaan osoittaa, etteivät vastaamatta jättäneet poikkea suuresti muusta ryhmästä (Valli 2001, 32). Kyselyssäni vastausprosentti on jo aika lähellä kuuttakymmentä, ja koko otos varsin homogeeninen; olivathan kaikki kyselyn saaneet samalta alueelta olevia kuusi- tai seitsemänvuotiaiden lasten vanhempia.

Koska tarkoitukseni oli näiden kyselyjen avulla kartoittaa tiedon tarpeen suuntaa, en tässä työssä juurikaan vertaa keskenään esikoululaisten ja ekaluokkalaisten vanhempien tuottamia vastauksia. En myöskään keskity vastauksiin erityisen syvällisesti, koska tavoitteenani ei ole pohtia niitä syitä, jotka aiheuttavat erilaista tiedontarvetta eri vastaajilla. Oppaan laatiminen on tämän opinnäytetyön pääasiallinen tarkoitus, jonka vuoksi muu tutkimuksellinen työ (kyselyn analysointi ja tulkinta) jää tarkoituksella ohueksi ja lähinnä tienviitoittajan rooliin. Palaan pohdinnassa siihen seikkaan, minkälaisen vaikutuksen erilaiset perhesuhteet ja sosioekonominen tausta mahdollisesti tuovat tiedontarpeeseen ja tiedon vastaanottoon.

Strukturoidut kysymykset

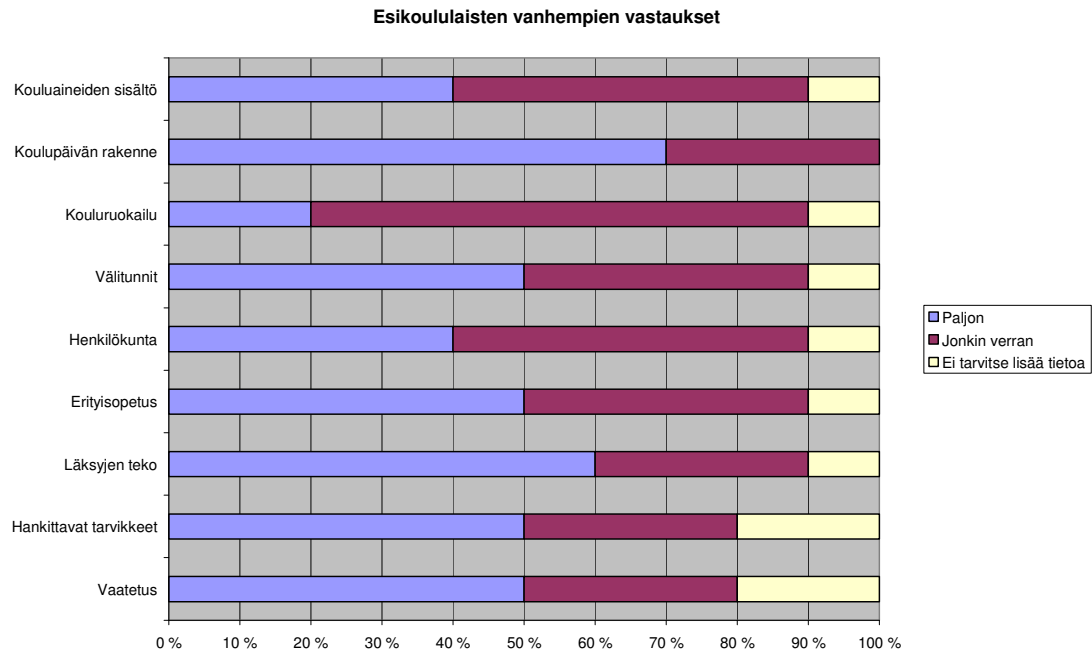
Kyselylomakkeessa kartoitettiin vanhempien tiedontarvetta valmiin yhdeksänkohtaisen ruudukon avulla. Vaihtoehtoja tiedontarpeen määrälle oli kolme: paljon tietoa, jonkin verran tietoa tai ei tarvetta tietoon. Ensimmäisessä kuviossa esitetään koko tutkimusjoukon tiedontarpeen jakautuminen prosentuaalisesti.

KUVIO 1. Esikoululaisten & ekaluokkalaisten vanhempien vastaukset.

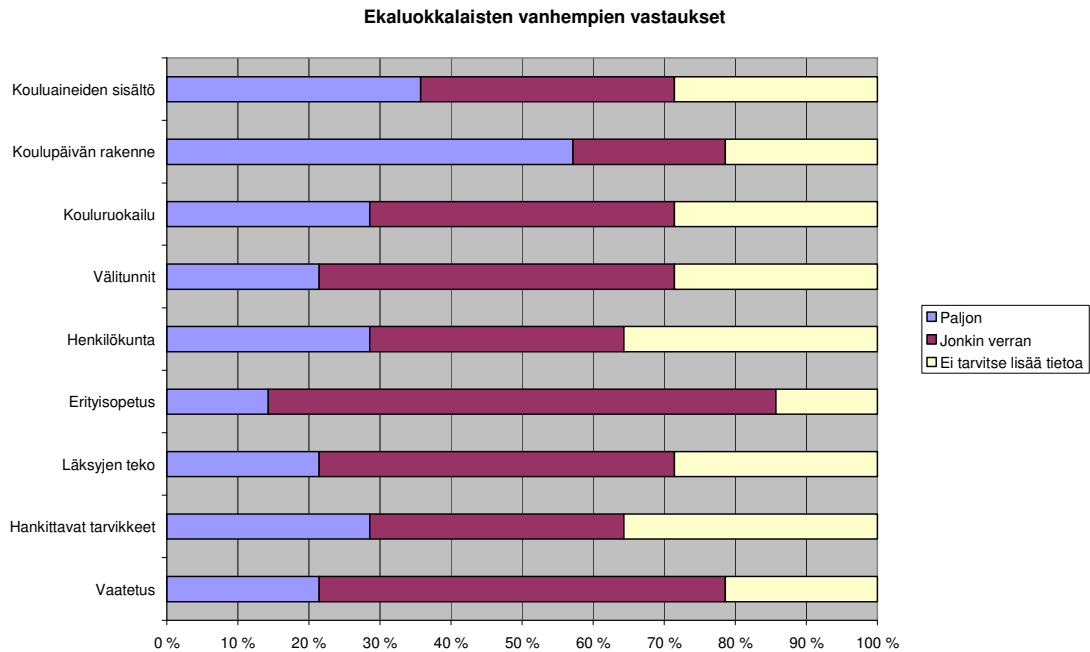
Kuviosta 1 käy ilmi, että *eniten tietoa* kaivataan koulupäivän rakenteesta, kouluaineiden sisällöstä, läksyjen teosta ja hankittavista tarvikkeista, joista myös toisaalta ei koeta tarvittavan enää lisää tietoa. *Ei tarvetta tiedolle* – vaihtoehto sai kannatusta myös henkilökunnan suhteen. Eniten *jonkin verran tietoa* – vastauksia oli kohdissa erityisopetus, kouluruokailu, välitunnit ja vaatetus.

Lomakkeen tyhjään ruutuun vanhemmat saivat itse lisätä niitä asioita, joista kaipaavat lisää tietoa. Kummastakin vastausryhmästä (sekä esikoululaisten että ekaluokkalaisten vanhemmat) yksittäisinä tiedontarvetta herättävinä seikkoina mainittiin mm. lukujärjestys, koulukuljetukset, iltapäiväkerho, kaverisuhteet, kummioppilastoiminta, koulu-terveydenhuolto, tietokoneen käyttö, päihdevalistus (isommille oppilaille), isovanhempien osallistuminen tapahtumiin, koulun arki, kurinpito, koulun toimintafilosofia sekä pedagogiset käytänteet ja toimintatavat.

KUVIO 2. Esikoululaisten vanhempien vastaukset.

Kuviossa 2 esitetään esikoululaisten vanhempien vastaukset, joista voi havaita, että *suurin tiedontarve* koskee koulupäivän rakennetta (70 %) ja läksyjen tekoa (60 %). Puolet vastaajista toivoi paljon lisää tietoa myös välitunneista, erityisopetuksesta, hankittavista tarvikkeista ja vaatetuksesta. *Jonkin verran tietoa* kaivattiin erityisesti kouluruokailusta (70 %). *Ei tarvetta tiedolle* – vastauksia tuli varsin niukasti, lähes yksittäistapauksina. Esikouluryhmässä tähän vaihtoehtoon kallistuttiin huomattavasti vähemmän kuin ekaluokkalaisten ryhmässä, vrt. kuvioon 3. Se seikka, että esikoululaisten perheissä oli kyseessä esikoisen koulun aloittamisen aika jopa 70 %:lla vastaajista, lisää varmaankin tiedon ja tuen tarvetta vanhemmilla.

KUVIO 3. Ekaluokkalaisten vanhempien vastaukset.

Kuvio 3 erittelee ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempien vastaukset. Heitä pyydettiin hetkeksi mielessään palaamaan aikaan, jolloin lapsi oli vasta aloittelemassa koulupolkuun ja vastaamaan niiden seikkojen perusteella, joista muistavat kaivaneensa lisää tietoa. Selkeästi on kuitenkin havaittavissa, etteivät he voi ohittaa kokemustaan koululaisen vanhempana. Kysely suoritettiin siis keväällä 2010, jolloin heidän ekaluokkalaistensa oli käynyt koulua jo lähes koko lukuvuoden. Kuvio 3 näkee vaivattomasti, että *ei tarvitse lisää tietoa* – vaihtoehto on saanut reilusti enemmän kannatusta, kuin esikoululaisten vanhemmilla (kuviokuva 2).

Ekaluokkalaisten vanhemmat olisivat toivoneet *paljon lisää tietoa* koulupäivän rakenteesta (n. 55 %) ja kouluaineiden sisällöstä (n. 35 %). *Jonkin verran lisää tietoa* toivottiin eniten erityisopetuksesta (n. 70 %) ja vaatetuksesta (hieman yli 50 %). *Ei lisää tietoa* – vaihtoehto sai eniten kannatusta koskien hankittavia tarvikkeita ja henkilökuntaa (kummassakin n. 35 %).

Itse tulkitseen erovaisuuksia niin, että ekaluokkalaisten vanhempia yhä keväälläkin eniten mietityttivät koulupäivän rakenteeseen ja kouluaineiden sisältöön liittyvät seikat. Muista kyselyn aihepiireistä heidän tiedontarpeensa on jo vähentynyt kokemuksen myötä.

Avoimet kysymykset, vanhempien mietteitä koulun aloituksesta

Kyselyssäni tiedustelin avointen kysymysten muodossa vanhemmilta heidän ajatuksiin ja tunnelmiaan lapsen koulun aloittamisen suhteen, mistä he iloitsevat, mikä mietityttää, mitä he odottavat kodin ja koulun väliseltä yhteistyöltä ja minkälaista tukea kaipaavat lapsen siirtyessä esikoulusta kouluun. Kysymyksiä oli neljä ja ne kaikki oli sijoitettuna A4-arkin yhdelle puolelle.

Annetuista vastauksista oli helposti nostettavissa esiin usein toistuvat pääteemat. Vanhempien ajatukset ja ilon ja huolen aiheet olivat hyvin samankaltaisia. Esittelen seuraavaksi lyhyesti kunkin vastauksen yleisimmät teemat:

1. Mistä iloitset lapsesi koulun aloittamisessa?
 - Uuden oppimisesta (13 mainintaa)
 - Lapsen innokkuudesta ja pärjäämisestä uusien haasteiden suhteen (13 mainintaa)
 - Ystävistä, uuden sosiaalisen yhteisön jäsenyydestä (12 mainintaa)
 - Lapsen kasvusta, uudesta ajanjaksosta hänen elämässään (5 mainintaa)
2. Mikä mietityttää/mietitytti tai tuntuu/tuntui vaikealta lapsesi koulun aloittamisessa?
 - Koulumatkat, yksin lähteminen (13 mainintaa)
 - Muutos esikoululaisesta koululaiseksi, pärjääkö lapsi? (11 mainintaa)
 - Kouluympäristön ja sen ulkopuolisen elämän suhde, säilyykö lapsen yksilöllisyys koulusta huolimatta? (7 mainintaa)
 - Saako lapsi kavereita ja kiusataanko häntä, tuleeko toimeen uusien ihmisten kanssa? (5 mainintaa)
3. Minkälaisia odotuksia sinulla on kodin ja koulun väliselle yhteistyölle?
 - Tiivis ja suora yhteydenpito, molemminpuolinen ja välitön tiedonkulku, että sekä kotona että koulussa tiedettäisi ”missä mennään” (23 mainintaa)
 - Sujuva tiedotus juhlista, tapahtumista, kokeista, lukujärjestyksen muutoksista ja tarvittavista välineistä reissuvihkon välityksellä (7 mainintaa)

4. Minkälaista tukea kaipasit/kaipaavat lapsesi siirtyessä esikoulusta ensimmäiselle luokalle?

- Ei lisää tukea nykyisen lisäksi (14 mainintaa)
- Selkeää tiedotusta käytännön asioista (4 mainintaa)
- Vertaistukea muilta samassa tilanteessa olevilta vanhemmilta (2 mainintaa)

Oman oppaani kirjoitusprosessissa näiden vastausten osalta tulkitsin lapsen uusien taitojen oppimisen ja kouluympäristössä pärjäämisen vanhempien mielestä tärkeäksi asiaksi. Tästäkin syystä olen oppaassani lyhyesti esitellyt kaikki ensimmäisen luokan oppiaineet ja läksyjen tekoon liittyvää tietoa. Myös näkökulma kodin ja koulun välisen yhteistyön sujumiseksi on oppaassani läsnä.

Viimeisen kysymyksen vastauksien yleisin teema, *vanhemmat eivät kaipaa lisää tukea jo olemassa olevan tuen lisäksi*, latistaa puolestaan koko opinnäytetyöni tarpeellisuutta. Voi toki myös pohtia, mitä vanhemmat käsittävät tuella? Joistakin vastauksista on aistittavissa, että tuella käsitetään lähinnä erityisopetuksessa olevien oppilaiden saamaa erityistä tukea, ei niinkään varsinaisesti tietoa koulun puolesta:

”tukea oli päiväkodin puolelta jo välillä vähän liikaakin...”

Myös monilapsisen perheen nuorimpien lasten kouluunlähtö oli havaittavissa viimeisen kysymyksen vastauksissa:

”enpä juuri tukea kaivannut – juttu oli niin tuttu”

”perheemme kolmas lapsi aloitti ekaluokan, emme kaivanneet tukea.

Meni jo rutiinilla koulun aloittaminen”

Uskoa tämän työn tarpeellisuuteen luo kuitenkin vanhempien kommentit esikoisen aloittaessa koulutyötä, esim.:

”toivon tietoa koulusta, toimintatavoista, säännöistä jne. Kaikki on uutta ja ihmeellistä!”

7.4 Kyselyn luotettavuus ja yleistettävyys

Jos pohditaan pelkän kyselyni tehokkuutta ja luotettavuutta tutkimuksena, löytyy siitä selkeitä heikkouksia sekä puutteita. Ensinnäkin otoskoko on pieni ollakseen laajalle yleistettävissä. Tilastollisissa tutkimuksissa varsinkin otoksen koolla on merkityksensä tuloksen suhteen, mitattavia ihmisiä pitää olla niin paljon, että tutkimuksessa mitattavat ominaisuudet tulevat riittävän laajalla vaihteluskaalalla huomioitua (Nummenmaa 2007, 25). Luotettavuus eli reliabiliteetti kuvaa tutkimuksen tarkkuutta jonka avulla pyritään sulkemaan pois tuloksen sattumanvaraisuus. Tutkimusjoukon pitäisi edustaa kattavasti koko perusjoukkoa eli tässä tapauksessa suomalaisia ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempia (Heikkilä 2002, 30). Tässä tutkimuksessani joukon edustavuus on suppea, koska otos on kerätty samalla alueella asuvista lasten vanhemmista. Toisaalta juuri tässä kyselyssä tämä puoltaa paikkaansa, koska tarkoitus oli nimenomaan tuottaa opas ko. alueen vanhemmille eikä valtakunnalliseen jakoon.

Luotettavuutta voidaan tarkastella myös sen pätevyuden (validiteetti) kannalta, mittasiko kysely juuri niitä seikkoja, joita oli tarkoituskin mitata? Validiteettia on hankalaa jälkeinpäin tarkastella, mutta ennakkovalmistelut ja tutkimuskysymysten huolellinen suunnittelu edesauttavat päteväen tutkimustuloksen syntyä. (Heikkilä 2002, 29.) Kyselyssäni käytin yksinkertaisia, täsmällisiä kysymyksiä, jotka liittyivät koulun aloittamisen eri puoliin. Varsinkin kyselyni strukturoidut osat olivat mielestäni täsmällisiä ja mittasivat juuri sitä, mitä oli tarkoituskin. Avointen kysymysten osalta esimerkiksi viimeisen kysymyksen käsite *tuki* (Minkälaista tukea kaipasit/kaipaavat lapsesi siirtyessä esikoulusta ensimmäiselle luokalle?) saattoi olla moniselitteinen käsite, eikä siihen kenties sisällytetty tavanomaisia tukimuotoja, kuten tiedotteita, tutustumisia tms. Joistakin vastauksista kävi ilmi, että tuki liitettiin erityisopetuksen työmuotoihin.

Tutkimuksen hyödyllisyys ja käyttökelpoisuus ovat ominaisuuksia, jotka tekevät tutkimuksesta luotettavan ja toimivan. On tärkeää tiedostaa jokaisen kysymyksen käyttötarkoitus ennalta, jo suunnitteluvaiheessa, jotta vältetään ns. turhilta kysymyksiltä, joiden informaatioarvo on pieni. (Heikkilä 2002, 32.) Omassa kyselyssäni avointen kysymysten asema onkin tästä näkökulmasta horjuva, niiden perusteella ei voida vetää suoria linjoja tuottamaani oppaaseen, mutta taustavaikuttimena ne ovat kuitenkin olleet. Mielestäni tutkimus ja sen tuloksena syntynyt opas ovat kaiken kaikkiaan tarpeell-

lisia ja käyttökelpoisia. Varsinkin kyselyni testausvaiheessa koehenkilöni totesivat tarvitsevansa lisää tietoa monesta eri asiasta koulun aloittamisen suhteen sekä suhtautuivat tulossa olevaan oppaaseen innokkaasti ja kokivat sen tarpeelliseksi.

7.5 Oppaan laadinta

Laadin oppaan pitäen mielessäni punaisena lankana niitä käytännönläheisiä asioita, joista minulta on vuosien aikana eniten kyselty neuvoa sekä tekemäni kyselyn tuloksia. Avointen kysymysten vastaukset ovat mukana taustavaikuttajina, antamassa osviittaa oppaan kirjoittamiseen siitä näkökulmasta, millaiset ovat vanhempien vapaat mietteet koulualoittamisen suhteen. Koululaisen elämässä läksyt ja poissaolot ovat asioita, jotka vanhempia mietityttävät. Myös väsymys ja sen sieto, kouluruokailun sujuvuus ja koulussa tarvittavat tavarat ja sopiva vaatetus aiheuttavat epätietoisuutta. Koska vanhempien omasta koulunkäynnistä on jo kulunut aikaa ja koulumaailma ja oppiaineet ovat uudistuneet vuosien saatossa, kerroin oppaassani lyhyesti myös jokaisesta ensimmäisellä luokalla lukujärjestyksessä olevasta aineesta. Oppaan luettavuuden kannalta pidin erittäin tärkeänä sitä, että käyttämäni kieli on maanläheistä ja sujuvaa selkokieltä.

Oppaassani oleva tieto on peräisin sekä omasta kokemuksestani, että Moision koulun rehtorin Hanna-Kaisa Pylkkäsen ja erityisopettaja Sanna Hannuksen taholta. Myös keskustelut muiden opettajien kanssa ovat varmasti vaikuttaneet kirjoittamiseeni. Kouluaineiden osalta lähteenä on perusopetussuunnitelma ja unen ja ruokailun osalta Mannerheimin Lastensuojeluliiton internetsivut (MLL, 2010). Myös Moision koulun neuvottelukunnan tuki oli suureksi avuksi. Neuvottelukunnan jäsenet kommentoivat sekä kyselylomakettani, että opasta ennen vanhemmille (18 perhettä) jakoa. Usean esilukijan ansiosta ainakin räikeimmät virheet ja puutteet tulivat huomatuiksi ajoissa.

Käytännössä oppaan kirjoittaminen oli helppoa, varsinkin, kun aihepiirit alkoivat valikoitua tarkemmin. Käytin häikäilemättä hyödykseni runsasta ystäväpiiriäni asian tiimoilta, ja luetutin heillä oppaan raakaversioita ja pyysin kommentteja tietojen tarpeellisuudesta. Monilla tuttavillani on lähivuosina ollut ja/tai tulee olemaan se elämäntilanne, että lapset aloittavat koulunkäynnin. Sainkin valtavasti palautetta ja hyviä huomioita oppaaseeni, joista suuri kiitos kaikille apuna olleille ystäville!

Oppaan tulostuksessa ja ulkonäköön liittyvissä asioissa Moision koulun rehtori Hanna-Kaisa Pylkkänen teki kanssani yhteistyötä. Ulkoisesti jaettu opas laadittiin vihkon muotoon A5-kokoon. Omalla tekniikallani en olisi saanut oppaasta ulkoisesti miellyttävää ja kevyttä kokonaisuutta, joten oppaan tulostus ja kopiointi tehtiin Moision koululla.

7.6 Oppaan arviointi

Arvioin jaettua opasta kyselytutkimuksen avulla joulukuussa 2010. Arviointikyselyn (liite 8) toimitin kaikille oppaan saajille, eli 18 perheelle. Kyselyihin vastasi 6 perhettä, vastausprosentin ollessa 33,3 %. Kysyin oppaan hyödyllisyyttä sekä mahdollisia kehittämideoita. Väittämän ”*Opasvihkosen tiedot olivat tarpeellisia ja niistä oli hyötyä lapsemme ensimmäisen lukukauden aikana*” kanssa täysin samaa mieltä oltiin neljässä (4) vastauksessa ja jokseenkin samaa mieltä kahdessa (2) vastauksessa.

Kehittämisehdotuksina mainittiin oppaan jakaminen jo esikouluvuoden keväällä, ennen kouluuntutustumispäivää. Myös kaikkien oppaiden ja tiedotteiden yhdistämistä yhdeksi isoksi tietopaketiaksi toivottiin. Arviointikyselyn tulokset siis puhuvat oppaan tarpeellisuuden puolesta, mutta heikko vastausprosentti puolestaan heikentää tulosta.

8 POHDINTA

Onko oppaani kaltaisesta lisätiedosta sitten vanhemmille ja lapsille minkäänlaista hyötyä ja apua? Tarvitaanko lisää tietoa ja saavuttaako annettava tieto ne ihmiset, jotka apua tarvitsevat? Onko kirjallinen opas toimiva malli tiedon jakamiseen, vai voisiko koulujen vanhempainneuvostoja (neuvottelukuntia) hyödyntää enemmän vertaistuen mahdollistajina? Voiko koulu hyötyä siitä, että vanhempien tietoisuus koulunkäynnistä lisääntyy? Entä mitä yhteiskunnallista merkitystä näillä asioilla on, vaikuttaako vanhempien tietämyksen ja osallistumisen lisääntyminen lasten ja nuorten syrjäytymisen vähentymiseen ja koulumenestyksen paranemiseen? Näitä kysymyksiä nousi esiin oppinäytetyöprosessini aikana, ja seuraavaksi pohdin niitä hiukan tarkemmin.

Aino Kontula (2010) toteaa, että yhteistyö kodin ja koulun välillä on parhaimmillaan silloin, kun se on kahdensuuntaista ja toimivaa dialogia, jonka tavoitteena on lapsen etu. Opettajan syytely tai ärhäkkä neuvominen ei edesauta yhteistyötä. Hän muistuttaa, että lapsen käytös ja osaamisen ilmeneminen voi olla koulussa täysin erilaista kuin kotona. Joskus vanhemmat eivät yksinkertaisesti tunne ollenkaan lapsensa kouluminää, eivätkä halua oppia tuntemaankaan. Yhteistyön sujuminen on tällöin hyvin haasteellista. (Kontula, 2010. 63.) Yhteistyön onnistumiselle tärkein edellytys on yhteisen tavoitteen tunnistaminen; koululaisen hyvinvointi ja oppiminen. Vastakkainasettelu ja valtataistelu kodin ja koulun välillä vähentää varmasti yhteistä työtä lapsen parhaaksi.

Myös oppimisen näkökulmasta tieto lapsen koulunkäyntiin liittyvistä asioista menee vanhemmille perille parhaiten siten, että he itse kokevat olevansa osallisia asioihin. Tässäkin tulisi kuitenkin muistaa se, että koulu on nimenomaan *lapsen* työkenttä, ei vanhemman. Jatkuva puuttuminen ja huolehtiminen lapsen asioihin koulun suhteen ei hyödytä varmaankaan ketään, itse kokisin sen ainakin opettajana kunnioituksen puutteeksi ja työtaidon aliarvioimiseksi. Myös lapsen tulee antaa pärjätä ja kantaa vastuuta omasta oppimisestaan siinä määrin, kun se hänelle iän ja persoonallisuuden puitteissa on mahdollista. Kasvatusalan ammattilaisten ja vanhempien toimivassa yhteistyössä voidaan nähdä jaetun ymmärryksen näkökulma, jossa osapuolet ymmärtävät toistensa ajatusmaailmaa ja toimintatapoja (Alasuutari 2006, 89). Itse ajattelen niin, ettei toimivaa ja ymmärtävää kasvatusvuorovaikutusta voi saada aikaan ilman riittävää tietämystä kasvatuskumppanin tavasta toimia. Myös kasvuympäristön erityispiirteiden riittävä tuntemus auttaa kokonaisvaltaisen kasvatusvuorovaikutuksen syntymiseen, kotona on hyvä tietää koulun käytännöistä ja koulussa opettajan työtä helpottaa, jos hänellä on edes jonkinlainen tuntemus oppilaan perheeseen ja elinoloihin.

Mikä määrä tietoa sitten on hyväksi ja riittävää? Missä alkaa tulla informaatioähkyn vaara? Vastaus lienee henkilökohtainen, toinen tarvitsee mahdollisimman tarkan toimintamallin ennakolta, toinen taas luovii tilanteesta toiseen mieluusti ilman ennakkoletuksia. Toisia koulunkäynti kiinnostaa paljon, toiset luottavat siihen, että lapsi selviytyy koulusta itsenäisesti ja saa tarvittavan tuen ja ohjeistuksen opettajalta ja koulukavereilta.

Onnistuiko ajatus hiljaisen tiedon jakamisesta? Vai onko niin, että oppaani tieto on aivan näkyvää tietoa, jota ei vain usein pueta sanoiksi ja tekstiksi? Itse olen sitä mieltä, että juuri näin on käynyt. Mikään kirjoittamani ei varmaankaan yllätä, eikä ole varsinaisesti piilossa ollut informaatiota. Kaikki on koulumaailmassa näkyvillä, mutta mikäli kosketus koulun arkeen on mitättömän vähäistä, kuten valtaosalla vanhemmista yleensä on, ei tieto tule omaksi. Esimerkiksi oppaani luvussa pukeutumisesta ja ruokailun merkityksestä asiat ovat varsin tuttuja äkkiseltään, mutta niiden merkitys näkyy vasta koulun arkea seuranneelle. Jos aamupalan väliin jättänyt 7-vuotias lapsi vaikeroi tuskissaan klo 8-11 välisen ajan, eikä kykene nälältään keskittymään yhtään mihinkään, näyttäytyy kotona nautitun kunnollisen aamiaisen rooli todella merkityksellisenä sekä opettajan, muiden oppilaiden, että juuri kyseisen nälkäisen oppilaan kannalta. Pukeutumisen suhteen toimimaton vetoketju tai hankalasti puettavat vaatteet aiheuttavat käytännössä tilanteen, jossa lapsi ei ehdi ulos välituntien aikana ollenkaan ja/tai opettajan aika menee vaatteiden kanssa auttaessa. Kun pieniä apua tarvitsevia oppilaita on kymmeniä ja paikalla yksi opettaja, voi jokainen arvata tilanteen seuraukset. Tyypillistä on, että välitunnille mennään sitten kiireesti ilman hankalia vaatekappaleita, ohuissa sisähousuissa ja kengät auki.

Osa lisääntyvän tiedon tuottamasta hyödystä menee mielestäni suoraan lapsen hyvinvoinnin ja kouluviihtyvyyden parantamiseen (kuten em. aamiais- ja pukeutumisasiassa), osa helpottaa vanhemman roolia lapsen koulunkäynnin tukijana (esim. tietämys läpsykäytännöistä ja oppiaineista) ja osa taas edesauttaa opettajan työtä (vanhempien tiedon myötä lisääntyvä osallisuus ja kyky tukea koulun työtä). Myös vanhemman kiinnostus ja arvostus koulua kohtaan voisi parhaimmillaan tuottaa oppimisen ilon lisääntymistä koululaisilla. Hyvä opiskelumotivaatio ja riemu uuden oppimisesta luonnollisesti parantavat koulumenestystä joka puolestaan voi jossain määrin ehkäistä jopa syrjäytymistä.

Opiskeluintoa ja osallisuutta koulun ja vanhempien välillä tarvitaan kipeimmin niissä perheissä, joissa arvostus ja tietämys koulumaailmaa kohtaan ovat vähäisiä. Tunnettu tosiasia on, että koulutettujen vanhempien lapset pärjäävät koulussa keskimäärin paremmin kuin kouluttamattomien vanhempien lapset (Juva ym. 2009, 57). Perheiden erilaiset tilanteet ja sosioekonomiset taustat vaikuttavat varmasti paljon tiedon tarpeeseen. Maahanmuuttajaperheillä ja esikoisen kohdalla kouluun meno herättää enemmän

kysymyksiä kuin niillä perheillä, jotka ovat jo vanhempien lasten kohdalla tutustuneet koulunkäynnin tuomiin olosuhteisiin ja ovat jo syntyperältään kiinni suomalaisessa yhteiskunnassa, johon koulu vahvasti kuuluu.

Kuinka erilaisten perheiden tiedontarve tulisi täytetyksi parhaalla mahdollisella tavalla? Tässä opinnäytetyössä päädyin kirjoittamaan opasvihkosen, joka toimitettiin lapsen mukana kotiin. Loppu jää vanhempien vastuulle, oppaan voi helposti jättää lukematta-kin. Toisenlainen helposti toteutettava tiedonjakamisen keino voisi olla vertaistuellinen vanhempainilta, jossa esimerkiksi koulun neuvottelukunnan vanhempia hyödynnettäisiin vertaistuen jakajina. Koulun opettajat ja/tai rehtori voisivat olla taustatukena ja tietopankkeina, mutta varsinainen tilaisuus olisi keskusteleva, vuorovaikutuksellinen ja perustuisi juuri niihin asioihin, joista uusien ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmat kokevat tarvitsevänsä eniten tietoa. Keskusteluillan sisällöistä kirjoitettavan muistion voisi myöhemmin jakaa koteihin, jotta tiedonkulkua olisi varmistettu jo kahdelta suunnalta. Uhkana tässäkin vaihtoehdossa on kuitenkin se, etteivät kaikki vanhemmat saavu paikalle tai eivät koe tietoa omakseen. Sataprosenttista tietoväylää tuskin löytyykään, mutta muutamia vaihtoehtoisia toimintamalleja mielestäni kannattaa yrittää käyttää.

9 OPINNÄYTETYÖ PROSESSINA

Prosessina opinnäytetyö tuntui varsin pitkältä ja monipuoliselta. Koska tässä työssä yhdistyvät sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen tunnusmerkit pääpainona olleeseen kehittämistyöhön eli oppaan kirjoittamiseen, oli prosessi mielestäni oman oppimiseni kannalta laaja. Vaikka otokseni oli pieni ja kehittämisen kohde tällä kertaa varsin rajattu, tuntui työ kuitenkin edustavan monipuolisesti sitä tieteellistä ja käytännöllistä tarkoitusta, joka sosiaalialan opinnäytetyöllä on.

Koska kehittämistyön aihe lähti omista kokemuksistani, mielenkiinto pysyi hyvin heillä koko prosessin ajan. Tosin monia asioita olisi voinut tehdä helpomminkin, kuten esimerkiksi kyselyn tarkoitusta ja laajuutta olisi voinut miettiä huomattavasti paremmin tarkoitustaan vastaavaksi. Nyt avointen kysymyksien analysoinnille ei jäänyt riittävästi huomiota, eikä niihin tässä työssä ole otettu sellaista syvällistä kantaa, kuin

olisi kenties ollut aiheellista. Avokysymysten vastaukset jäivät ikään kuin ”ilmaan roikkumaan”, aivan maininnan tasolle. Lisätutkimusta näistä arvokkaista vastauksista voisi tehdä toisen opinnäytetyön verran, jolloin fokus voisi olla vanhempien ajatuksissa lapsen koulun aloittamisen suhteen. Tutkimustiedon puuttuminen nimenomaan vanhempien näkökulmasta vaikeutti opinnäytetyön tekemistä merkittävästi. Koulua on perinteisesti tutkittu lähinnä opettajien, oppilaiden ja instituution näkökulmasta, mutta vanhempien asenteita ja odotuksia ei tutkimuksista juurikaan löydy.

Kysely olisi antanut mahdollisuuksia myös muutamaa erilaiseen vertailunäkökulmaan, jotka tästä työstä jäivät suurelta osin puuttumaan. Materiaali olisi sallinut esimerkiksi vertailun esikoululaisten ja ekaluokkalaisten vanhempien välillä ja monilapsisten sekä yksilapsisten perheiden välillä. Myös esikoisen koulun aloittaminen verratuen kuopuksen samaan tilanteeseen voisi olla mielenkiintoinen vertailukohde.

Työn aikana huomasin, etten voi välttää oman kokemukseni tuomaa tietoa tarpeeksi. Koska olen itse niin syvällä koulumaailmassa kolmelta eri suunnalta, vanhempana, sijaisopettajana ja neuvottelukunnan aktiivisena jäsenenä, subjektiivinen kokemukseni näkyy epäilemättä ja tuo mukanaan ominaisuuksia, jotka sekä rikastavat että köyhdyttävät työtä. Opinnäytetyö henkii vahvaa kytköstä todelliseen elämään ja välttää kapulakielisen ”tiedettä tieteen – vuoksi” hengen, mutta samalla uhkana on, että työn tieteellisyys kärsii. Korjauksien myötä pyrin saavuttamaan sopivan tasapainon omakohdaisen kokemuksen ja tieteellisyyden välillä, toivottavasti siinä riittävästi onnistuen. Tärkein päämäärä, jokaisen lukijan ymmärrettävä kieli ja selkeä opas auttamaan perheitä koulupolun kynnyksellä on kuitenkin toteutunut ja tavoitteeni näin saavutettu.

LÄHTEET:

Alasuutari, Maarit 2006. Kulttuuriset kehykset kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa Karila, Kirsti ym. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Esikoululaisesta koululaiseksi. Opas lasten vanhemmille. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen piirin Kotineuvola Oy 2010.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hakala, Juha T. 2006. Informaatiohyöky. Tiedon ja osaamisen hallinta työelämässä. Tampere: Tammer-Paino.

Heikkilä, Tarja 2002. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hirsjärvi ym. 2000. Kasvatustraditiot ja niiden muuttuminen. Teoksessa Laurinen, Leena (toim.) 2000. Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja opetus kulttuurit tutkimuskohteina. Juva: WS Bookwell Oy.

Juva, S., Kangasvieri, A. & Välijärvi, J. 2009. Kuntaperustaisen koulutusjärjestelmän kehittäminen. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Karikoski, H. 2008. Lapsen koulun aloittaminen ekologisena siirtymänä. Vanhemmat informantteina lapsen siirtymisessä esiopetuksen kasvu ympäristöistä perusopetuksen kasvu ympäristöön. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö.

<http://herkules.oulu.fi/isbn9789514287452/isbn9789514287452.pdf> Luotu 27.2.2008. viitattu 27.10.2010.

Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, Kirsti ym. 2006 (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Koivusilta, Leena & Rimpelä, Arja 2000: Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. Teoksessa Heikkinen, Eino ja Tuomi, Jouni (toim.) 2000: Suomalainen elämäntyyli. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

Kontula, Aino. 2010. ”Opettaja ei ole palvelija!” Perhe-lehti 11/2010. s. 63.

Korhonen, Merja, 2006. Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteissa. Teoksessa Karila, Kirsti ym. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Koulutulokkaan vanhemmille 2010. Mikkelin kaupunki, sivistystoimi.

Kotiinpäin-projekti, Vantaan kaupunki 2004. Opas vanhemmille, kodin ja koulun välisen yhteistyön työkaluksi ja vanhemmuuden tukemiseksi.

http://www.vantaa.fi/i_liitetiedosto.asp?path=1;135;137;216;6245;6260;18144 luotu 21.9.2004 viitattu 1.11.2010

Lasten päivähoidon hallinto kunnissa. Kuntaliitto 2010.

http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;554;62932 (luotu ja luettu 21.10.2010)

Kuutti, Verna (STT) Opettajat joskus ymmällään vanhempien vaatimuksista. Länsi-Savo 9.8.2010. (s.10)

Lindh, Raimo & Sinkkonen, Hanna-Maija 2009. Koulusta selviytyminen. Opettajan ja oppilaan yhteinen haaste. Tampere: Juvenes Print Oy

Lukuvuositedote 2010-2011, Moisio koulu. Mikkelin kaupungin perusopetus

Metso, Tuija 2002. Hyvä alku kodin ja koulun yhteistyölle. Teoksessa Saloranta, Outi (toim.) 2002. Ensimmäiset kouluvuodet. Perusopetuksen vuosiluokkien 1-2 opetus.

Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Mikkelin alueen seudullinen ohjaussuunnitelma. Mikkelin kaupungin sekä Hirvensalmen, Mäntyharjun, Pertunmaan, Puumalan ja Ristiinan kuntien esi- ja perusopetuksen

yhteinen seudullinen ohjaussuunnitelma. Perusopetus paremmaksi -ohjelmaan liittyvä hanke 2008-2010.

Mikkelin kaupunki, 2010. Sosiaali- ja terveyslautakunnan pöytäkirja 7/2010.
https://webdom.mikkeli.fi/kunnari/internet_mikkeli.nsf/3e12a7fcbc9e6736c22569d90040f1cd/503F207B29855B91C225775700335B5A?OpenDocument (luettu 17.11.2010)

Novak, Joseph D. 2002. Tiedon oppiminen, luominen ja käyttö. Käsitekartat työvälineinä oppilaitoksissa ja yrityksissä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Nummenmaa, Lauri 2007. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kohti varhaiskasvatuksen ja opetustoimen yhteistä hallintoa. Selvitys päivähoidon hallinnonalan muutoksesta. 2006 Pdf-dokumentti. Opetusalan Ammattijärjestö & Lastentarhanopettajaliitto
<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/TUTKIMUSRAPORTIT/VAKAHALLINTO.PDF>
(luotu 18.9.2006 luettu 22.10.2010.)

Oppilashuolenpidon käsikirja, ideoita arjen työhön. Mikkelin malli 2010.

Paloniemi, Susanna 2008. Hiljaisen tiedon jakaminen työyhteisössä – työssä oppimisen rajapinnalla. Teoksessa: Toom, Auli, Onnismaa, Jussi, Kajanto, Anneli (toim.) 2008 Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta. Kansanvalistusseura, Aikuis- kasvatuksen 47. vuosikirja. Gummeruksen kirjapaino Oy.

Perusopetuslaki 21.8.1998/ 628 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. (Opetushallitus)
http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Rimpelä, M., Metso, T., Saaristo, V. & Wiss, K. 2008. Vanhempainyhdistysten ja huoltajien osallisuus peruskoulun ja sen oppilashuollon kehittämisessä. STAKES, raportteja 29/2008. Helsinki: Valopaino Oy.

Sormunen, Eero & Poikela, Esa (toim.) 2008. Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Talib, Mirja-Tytti 2008. Opettajan hiljainen tieto ja erilaisuuden kohtaaminen. Teoksessa: Toom, Auli, Onnismaa, Jussi, Kajanto, Anneli (toim.) 2008 Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta. Kansanvalistusseura, Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Gummeruksen kirjapaino Oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuominen, Kimmo 2006. Tiedon partaalla – kuinka hallita informaatiotulvaa. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Valli, Raine 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005). Stakes, oppaita 56.

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066> (luotu 7.11.2005 luettu 25.10.2010)

Virolainen, Suvi 2009. ”Eskarista ekaluokalle” Lasten ja vanhempien ajatuksia koulun aloittamisesta. Opinnäytetyö, sosiaali- ja terveysala. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1237977612-4> (luettu 2010)

Meille vanhemmille toivon:

taitoa näyttää lapselle, aarteelle,

iloa oppimisesta ja

omasta ainutlaatuisesta itsestä

sekä

uskoa tulevaisuuden

unelmiin.

EKALUOKKALAISTEN VANHEMMILLE

Tämä tiedote on syntynyt osana opinnäytetyötäni Mikkelin ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa. Tarkoitukseni on vastata siihen tiedon tarpeeseen, joka syntyy lapsen siirtyessä esikoulusta varsinaiseen perusopetukseen. Tietoa tarvitaan varsinkin niissä perheissä, joissa koulua aloitellaan ensimmäistä kertaa, eikä aikaisemmilta vuosilta ole kertynyt kokemusta isompien sisarusten taholta. Kaikenlaiset siirtymävaiheet lapsen ja nuoren elämässä ovat tärkeitä taitekohtia, joiden sujuvuuteen tulee kiinnittää huomiota niin perheen, kuin yhteiskunnankin taholta. Koulumotivaatio ja iloinen asenne oppimiseen syntyy monista pienistä tekijöistä, joihin kotonakin voidaan paljon vaikuttaa.

Vanhempien on hyvä tietää lapsensa päivän kulusta ja niistä asioista, joita pieni oppilas koulupäivässään kohtaa. Kiinnostus ja ymmärrys vanhempien taholta auttavat lasta kokemaan koulun merkityksellisenä ja tärkeänä osana elämää. Itse kahden alakoululaisen vanhempana ja sijaisopettajan työtä tehneenä olen huomannut vanhempien tiedontarpeen erilaisissa asioissa. Näitä seikkoja kartoitin keväällä suorittamassani kyselyssä, johon osa teistä Moisio koulun ensimmäisen luokan oppilaiden vanhemmista osallistui. Tarkoituksena on yrittää kertoa sellaista ”hiljaista tietoa”, jota yleisesti jaettavissa virallisissa oppaissa ei välttämättä mainita. Iltapäivän vietto ja koulumatkat ovat asioita, joita tässä työssä en lainkaan käsittele, vaikka tiedontarvetta varmasti on.

Asiat tässä tiedotteessa ovat kuitenkin väistämättä yleisluontoisia, käytännössä moniin seikkoihin sisältyy paljon variaatioita. Jokainen opettaja tekee työtään omalla persoonallaan, ja tarkat tiedot esimerkiksi läksykäytännöistä ja tarvikkeista tms. selviävät vain ajan mittaan koulunkäynnin ohessa. Tärkein kannustimeni opinnäytetyön aiheen valintaan on halu auttaa vanhempia elämään mukana lapsen koulunkäynnissä ja tukea lasta oppimisen polulla.

Koko opinnäytetyöni (sisältäen myös tarkempaa tietoa keväisten kyselyjen tuloksista) voi lukea Ammattikorkeakoulujen Theseus verkkokirjastossa tammikuusta 2011 alkaen.

Sanna Wirenius

EKALUOKKALAISEN KOULUPÄIVÄ

Koulupäivän pituus ekaluokkalaisella on lyhyt, mutta vaatii silti useamman tunnin jaksamista ja paikallaan oloa. Yhden koulupäivän aikana pitää jaksaa keskittyä useaan eri aihepiiriin; eri kouluaineiden lisäksi välituntitouhuihin sosiaalisine toimintoineen. Päivän pituus eri päivinä käy ilmi koulun alussa jaettavasta lukujärjestyksestä, joka vaihtelee vuosittain. 1-2 luokkien oppilailla on 20 oppituntia viikossa, jotka jaetaan lukujärjestykseen siten, ettei tuntimäärä ylitä viittä tuntia päivässä. Mikäli luokan oppilasmäärä on suuri, voidaan ryhmää osaksi aikaa jakaa kahtia, eli lapset opiskelevat osan ajasta pienemmissä ryhmissä. Tuntien sijoitteluun vaikuttaa hyvin monta seikkaa, esimerkiksi vaikkapa liikunta-, käsityö- ja musiikkituntien vaativat tilajärjestelyt. Myös erityisopetuksen, kouluavustajan ja kaikkien opettajien muille kuin omalle luokalle pitämät tunnit ja aikataulut on yritettävä huomioida niin, että kunkin luokan työjärjestykset sopivat tiloihin ja henkilöstöön nähden yhteen.

MITÄ KOTONA VOI TEHDÄ?

Koulu on merkittävä asia suomalaisen lapsen elämässä. Koulumenestys sanelee usein myös myöhempiä mahdollisuuksia opiskeluun ja työuraan. Koulussa vietettävä aika on myös niin pitkä, että sen sujumiseen mahdollisimman kivuttomasti kannattaa kotona satsata. Kaikkien ei tarvitse loistaa kympeillä tai taiteellisella nerokkuudella, pääasia on, että nauttii oppimisesta ja suoriutuu koulunkäynnistä itselleen parhaalla tavalla. Koulu tukee lapsen kasvatusta monella taholla, mutta pääasiallinen vastuu lapsen kokonaisvaltaisesta kasvatuksesta on kuitenkin aina vanhemmilla.

Muutamia yksinkertaisia, jokaisen toteutettavissa olevia keinoja lapsen koulupäivän edesauttamiseksi voidaan jokaisessa kodissa ottaa huomioon. Lisää tarpeellisia tietoja eri aihepiireistä voi lukea vaikkapa Mannerheimin lastensuojeluliiton mainiosta verkkopalvelusta

<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/>

Terveys: Sairaana tai toipilaana ei jaksakaan keskittyä, eikä toimia aktiivisesti. Lisäksi sairastava oppilas saattaa tartuttaa muita lapsia ja koulun henkilökuntaa. Lapsen sairastaessa tulisi lepopäiviä kotona ehdottomasti viettää tarpeeksi monta, eikä palata kesken toipumisen kouluun. Poissaoloista on myös muistettava ilmoittaa opettajalle heti ensimmäisenä sairaspäivänä. Todistuksen lapsen sairaudesta vanhemman työnantajaa varten voi saada koulun omalta terveydenhoitajalta, vaikkei hän juuri sinä päivänä omalla koululla olisikaan. Yhteystiedot löytyvät koulun lukuvuosioppaasta.

Uni: Riittävän unen tuomat hyödyt ovat monipuolisia, unen aikana lapsi kasvaa ja myös päivän mittaan opitut asiat painuvat aivojen muistiin. Pienen koululaisen elämään kuuluu noin 10 tunnin säännöllinen yöuni ja riittävä rauhoittuminen iltaisin. Jos koulu alkaa kello 8.00 ja herätys on viimeistään 7.00, on illalla nukkumaan käytävä viimeistään klo 21.00. Jos herätys on tätäkin aikaisemmin, täytyy nukkumaanmeno aikaistaa. Väsynyt lapsi ei jaksakaan oppia, olla paikallaan tai huomioida muita. Väsyneenä lapsen on pidettävä itsensä hereillä mm. liikkeillä ja äänessä olemalla. Ajatukset karkaavat ja keskittyminen on vaikeaa. Toki lapset ovat yksilöllisiä siinä missä aikuisetkin, joillekin riittää hiukan vähempikin uni ja toiset taas tarvitsevat vieläkin enemmän.

Ruoka: Aamuun kannattaa varata riittävästi aikaa, jotta lapsi ehtii syömään sen verran, että jaksaa lounaaseen saakka. Aamupalan jäätyä väliin tai sen oltua heikko, aivojen energia ei yksinkertaisesti tahdo riittää oppimiseen. Joskus on jaksettava kolmekin oppituntia ennen kouluruokailua ja ilman aamiaista kouluun lähteneelle kasvavalle lapselle tilanne on tukala. Väsymyksen lisäksi myös nälkä on tehokas oppimisen estäjä. Aamiaisen voi tehdä vaikka illalla valmiiksi jääkaappiin, jos aamuisin kiire tahtoo yllättää perheen.

Välipala koulun jälkeen on myös mahdollista varata kotiin valmiiksi, jos paikkaa iltapäiväkerhossa ei ole. Päivällinen kotona mielellään säännölliseen aikaan luo ekaluokkalaisten elämään turvallista rytmiä ja voi olla usein päivän pääruoka, jos koululounas ei ole jostakin syystä maistunut.

Kotitehtävät: Ensimmäisellä luokalla kotitehtävien tekoon kannattaa panostaa, vaikka niitä saattaa tulla melko vähän ja ne ovat vaatimustasoltaan monelle hyvin helppoja. Alusta saakka selkeä ja napakka läksykäytäntö auttaa myöhemmin vuosina pitämään tilanteen hallussa, kun läksyjä alkaa olla paljon ja ne ovat haastavampia. Riippuu lapsesta, tarvitseeko tai haluaako hän vanhempien tukea läksyihinsä ja minkä verran. Läksyjen tarkistuksen suhteen käytännöistä kannattaa jutella opettajan kanssa. Aina koulussa ei ehditä kaikkien oppilaiden läksyjä käydä kohta kohdalta läpi, jolloin väärää vastauksia voi kirjoihin jäädä. Riippuu aihepiiristä, kuinka haitallista tämä on. Yksittäiset virheet siellä täällä eivät maata kaada, mutta esimerkiksi matematiikassa toistuvat virheet ja niiden korjaamattomuus voivat aiheuttaa myöhemmin ongelmia. Tehtävien tarkastaminen kotona voi auttaa tilannetta, mutta ahdistavaksi se ei saisi muodostua sen enempää lapselle kuin vanhemmallekaan. Tärkeintä on, että vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsen tehtävistä ja oppimisesta. Illalla, rauhallisella hetkellä, on hyvä jutella lapsen kanssa siitä, mitä tänään koulussa tapahtui ja mitä teitte. Yleensä ekaluokkalainen on ylpeä ja innoissaan omista aikaansaannoksistaan ja haluaa esitellä niitä äidille ja isälle. On tuhannen taalan paikka silloin kiinnostua ja osoittaa kunnioitusta lapsen koulutyötä kohtaan, näin lapselle välittyy luonnollisesti se asenne, että hänen oppimisensa ja tuotoksensa on merkityksellistä vanhemmille ja varsinkin hänelle itselleen. Liikaa kuormitusta korkeilla odotuksilla tulisi kuitenkin välttää. Kotoa voi välittää asennetta, jossa **oppiminen on ilo**, ei taakka!

Lapset kasvavat vinhaa vauhtia, eikä ole helppoa vuosia myöhemmin saada aikaiseksi samaa oppimismyönteistä asennetta, jos koulunkäynti on jo syystä tai toisesta päässyt lähtemään alamäkeen. Lapsen kuullen ei myöskään kannata mollata opettajia (ei edes omia kouluaikaisia opettajia) eikä koulua yleensä. Sukurasitteistakin voisi olla hyvä luopua, lausahdukset ”eihän meidän suvussa ole kukaan osannut ennenkään piirtää” eivät kuulu lapsen korviin. Lapsella on oikeus omana yksilönään piirtää ja osoittaa kaikenlainen muukin kyvykkyytensä oman persoonansa pohjalta ja tuntea, että hänellä on kaikki oppimisen mahdollisuudet hallussa.

VÄLITUNNIT JA RUOKAILU

Monien vanhempien huolenaiheena kyselyssäni oli lasten sosiaaliset taidot ja se, saako lapsi helposti kavereita koulussa. Välituntien aikana oppilailla on mahdollisuus toimia ja leikkiä, sekä luoda ja ylläpitää kaverisuhteita. Välitunti on kuitenkin aina lyhyt (15 minuuttia), eikä pitkiä leikkejä ehdi toteuttaa. Rohkeat ja sosiaalisesti taitavat lapset ehtivät lyhyessäkin ajassa kehittää toimintaa ja saada mukaan kavereita. Ujommat ja hitaasti lämpiävät lapset sen sijaan saattavat seurailta välituntileikkejä sivusta, ennen kuin rohkaistuvat menemään mukaan. Niin kauan, kuin lasta itseään ei häiritse seurailta muiden touhuja sivummalta, eikä hän tunne itseään yksinäiseksi tai kiusatuksi, kaikki on ok. Jokaisen tulisi saada edetä omaan tahtiinsa myös kaverisuhteiden kanssa, ujous ja varovaisuus ovat aivan yhtä kunnioitettavia luonteenpiirteitä kuin reippaus ja rohkeuskin!

Välituntien aikana voi pelata ja leikkiä mitä milloinkin oppilaat keksivät. Välitunnin aikana ehtii pelata jalkapalloa, hypätä narua tai keinua. Talvella lasketaan mäkeä kaikista nyppylöistä ja peuhataan lumessa. Välitunneilla on aina opettaja valvontavuorossa varmistamassa turvallisuutta. Siltikin joskus voi sattua vahinkoja, joista tulisi ensi tilassa aina kertoa valvovalle opettajalle. Koulun vakuutus korvaa koulupäivän aikana tapahtuneet tapaturmien hoidot.

Ruokailuun on pienille eka- ja tokaluokkalaisille varattu yleensä enemmän aikaa kuin isommille koululaisille. Perunoiden kuorimisen ja painavan tarjottimen kantamisen taidot ovat tarpeen, lisäksi ennakkoluuloton ja reipas ote erilaisiin ruokalajeihin ja sujuvat kotoa opitut ruokailutavat helpottavat ruoasta nauttimista. Kouluruokailu on todella tärkeä osa koulupäivää, se antaa energiaa loppupäivälle ja kehittää myös luontevaa yhdessäoloa luokkakavereiden kanssa ruokailun ohessa. Pitkiä iltapäiviä varten pienen kotoa mukaan otettavan välipalan tarpeesta voi jutella oman opettajan kanssa.

VAATTEET JA TAVARAT

Kouluvaatteiden tulisi ennen kaikkea olla käytännölliset, sään mukaiset ja helpot pukea ja riisua. Välituntien keston nähden pukeutumis- ja riisumisaikaa ei ole paljon, ja varsinkin talvella voi käydä niin, että ulos ehtii vain muutamaksi minuutiksi. Jos lapsi kokee vaatteet hankaliksi ja työläiksi pukea, hän saattaa livahtaa välitunnille sisävaatteissa ehtiäkseen pelaamaan/leikkimään. Loppupäivä märissä sisähousuissa ei ole houkutteleva ajatus, joten kotona kannattaa jutella koulupäivänä pidettävistä vaatteista lapsen kanssa.

Pienet koululaiset tarvitsevat kunnolliset ulkovaatteet ja – kengät märkään ja lumiseen vuodenaikaan. Repussa voi olla vaihtorukkaset ja – sukat siltä varalta, että päällä olevat kastuvat. Oppituntien aikana naulakoissa olevat vaatteet eivät yhden oppitunnin aikana ehdi kunnolla kuivua, siksikin ulkovaatteiden materiaaleihin kannattaa kiinnittää huomiota. Muita vaihtovaatteita koululla ei yleensä voi säilyttää tilojen puutteen vuoksi. Sadesäällä kumisappaat ja sadetakki tms. ovat paikallaan. Sadetakin saa helposti reppuun jos sää kirkastuu!

Sisävaatteet kannattaa myös valita käytännöllisyyden kannalta. Koulussa maalataan, askarrellaan, leikitään ja liikutaan, joten vaatteiden on hyvä olla joustavia ja miellyttäviä päällä. Likaantumiselta varjeltavia ”juhlavaatteita” voi oppilaan olla vaikea muistaa suojella koko päivää, eikä tahroilta kenties voi välttyä. Koulun käytävät voivat olla märät ja hiekkaiset, sisäkenkien käyttö säästää sukkapyykkiä kotona ja auttaa lasta selviytymään kuivin jaloin koulupäivästä. Muutaman euron ”crocsit” ovat varsin käteviä koulussa, eivätkä hajotesaan/hävitessään aiheuta pahaa taloudellista harmia.

Omia leluja ja muita tarvikkeita kouluun kannattaa tuoda vain harkiten. Koulupäivän aikana leluja, puhelimia tms. tavaroita ei voi pitää esillä ja lisäksi suuressa lapsijoukossa on aina häviämisen ja rikkoutumisen vaara, johon syyllistä ei välttämättä löydy koskaan. Kaikkiin vaatteisiin ja tarvikkeisiin kannattaa aina merkitä lapsen nimi tai edes nimikirjaimet häviämisen estämiseksi.

KOULUAINEIDEN SISÄLTÖ

Ensimmäisellä luokalla opettavat asiat keskittyvät kussakin aihepiirissä perustietoihin ja – taitoihin. Näiden oppien pohjalle on myöhemmin hyvä kartuttaa lisää tietoa ja kehittää taitoja. Pysyäkseen ajan tasalla lapsen oppimisessa, vanhempien on hyvä tutustua oppikirjojen sisältöön ja niiden rakenteeseen. Valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan kirjatut seikat löytyvät osoitteesta:

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus

Mikkelin version opetussuunnitelmasta voi lukea osoitteesta:

<http://perusopsessori.internetix.fi/fi/>

Tässä kerron vain lyhyesti kunkin kouluaineen tyypillisimmistä piirteistä, tarkemmat tiedot opetuksen sisällöstä selviävät aikaa myöten käytetystä kirjasarjasta ja opettajan omasta luku- vuosisuunnitelmasta riippuen.

Äidinkieli ja kirjallisuus

Ensimmäisen luokan tärkein aine on äidinkieli, jotta luetun ja kirjoitetun kielen kautta voidaan päästä ”käsiksi” myös muihin aineisiin. Osa tulevista ekaluokkalaisista lukee jo kouluun tullessaan, osa taas ei muista kaikkia kirjaimiakaan. Lähtötaso on siis hyvin vaihteleva, ja ensiviikkojen aikana opettaja selvittelee yhdessä erityisopettajan kanssa oppilaiden valmiuksia. Tarvittaessa opetusta voi eriyttää niin, että lapset saavat omille taidoilleen sopivia haasteita. Kenenkään ei siis tarvitse osata lukea kouluun tullessaan, vaan aikaa opetteluun on juuri ensimmäisellä luokalla. Myös jo lukevat oppilaat saavat taitoihinsa suhteutettua tekemistä lisämateriaalien avulla, jotta oppimiseen saadaan sopivasti haasteellisuutta.

Äidinkielen kirjoina on yleensä aapinen ja siihen liittyvä harjoituskirja. Sanojen opettelu lähtee äänneistä ja kirjaimista, edeten tavutukseen ja kokonaisiin sanoihin. Välillä äidinkielen tunneilla keskitytään vain lukemiseen ja vaikkapa tarinoiden kuunteluun ja niiden

ymmärtämiseen, välillä taas käytetään koko tunti kirjoittamiseen ja käden taitoihin kynää pidellessä. Nykyään myös tietokoneella kirjoittamista opetellaan jo ensimmäisestä luokasta lähtien.

Opettajalla on käytössään hyvin paljon erilaisia materiaaleja opetuksensa tueksi, oppilaan käyttämät kirjat ovat vain osa oppimateriaalista. Ei siis kannata ihmetellä kotona, jos joskus kirjoissa etenemiseen tulee taukoja tai jos joitakin sivuja jää kokonaan väliin. Joitakin asioita voidaan opetella koulussa vaikkapa pelien, esitysten tai laulujen avulla. Lukemaan voi opetella monella eri tyylillä, toinen oppii tavujen kautta, toinen hahmottaa kerralla kokonaisen sanan. Uusia asioita vanhemmille voivat olla kirjainten äänteet, sekä uudet kirjoitusasut. Nykyiset kirjainmallit voi käydä vilkaisemassa osoitteesta: <http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/kirjainuudistus/>

Kieli on avain uuden oppimiseen. Kirjoitettua, luettua ja puhuttua kieltä käytetään tiedon jakamiseen myös muissa oppiaineissa. Siksi äidinkielen tunteja on ensimmäisellä ja toisella-kin luokalla paljon. Myös myöhemmin tulevien vieraiden kielten opettelua helpottaa, jos äidinkielen perustiedot ovat vakaalla pohjalla ja lukeminen ja kirjoittaminen sujuvat luontevasti.

Matematiikka

Äidinkielen lisäksi ekaluokkalaisen lukujärjestyksessä on paljon matematiikkaa, jossa harjoitellaan peruslaskutaitoja. Ensimmäisen luokan matematiikka keskittyy lukujen ymmärtämiseen, lisäämiseen ja vähentämiseen sekä geometrian alkeisiin ja loogiseen ajatteluun. Myös rahan arvoa, kellonaikoja ja mittaamista opetellaan.

Matematiikan tunneilla voidaan opetuksen tueksi käyttää paljonkin pelejä ja leikkejä. Pelien avulla oppiminen sujuu hauskesti ja myös sosiaalinen kontakti esim. vieruskaveriin kehittyy. Peli- ja leikkitunnit aiheuttavat kuitenkin aina enemmän ääntä ja liikettä, kuin ns. tavalliset

tunnit, joten joillekin oppilaille ne voivat olla raskaitakin. Erilaiset opetusmenetelmät kuitenkin parhaimmillaan täydentävät hyvin toisiaan.

Eteneminen matematiikassa on yleensä hyvin selkeää. Uusi asia opetellaan koulussa yhdessä, sitä harjoitellaan kirjan laskujen avulla ja lisää harjoitusta tehdään kotiläksyjen muodossa. Lapsen kirjaa kannattaa selailla ja tutustua sen rakenteeseen. Kirjassa opetellaan ensin perusasia, jota harjoitellaan erityyppisten tehtävien avulla, ja nopeat oppijat voivat siirtyä perustehtävien jälkeen lisätehtäviin, joissa sovelletaan opittua. Tärkeintä on kuitenkin hallita perusteet, ei haittaa, jos lisätehtäviin ei aina ehtisikään!

Ensimmäisellä luokalla pyritään myös kehittämään lapsen abstraktia ajattelua päässälaskujen kautta. Sormilla tms. apuvälineillä laskemisesta irtaudutaan hiljalleen yksilöllisessä tahdissa ja siirretään laskeminen tapahtumaan hiljaa mielessä.

Ympäristö- ja luonnontieto

Tässä ylliksi, ympiksi tai yltiksi kutsutussa oppiaineessa käydään läpi monentyypisiä asioita liittyen biologiaan, maantietoon, fysiikkaan, kemiaan, yhteiskuntaoppiin ja terveystietoon. Tavoitteena on, että oppilas oppii tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja ihmisen rakentamaa ympäristöä, itseään ja muita ihmisiä, ihmisten erilaisuutta sekä terveyttä ja sairautta. Ensimmäisellä luokalla käsitellään mm. eläimiä, luontoa ja kasvillisuutta, ihmisen elinympäristöjä, materiaaleja (mm. kivi, metalli, puu) ja avaruutta. Ihmisen fysiologiaan ja tarpeisiin (uni, terveellinen ruoka, liikunta yms.) tutustutaan myös.

Uskonto

Nykyään ensimmäisen luokan uskonnon opetus pitää sisällään hyvin paljon elämänkatsomuksellista ja ”yleisinhimillistä” asiaa. Uskonnotunneilla puhutaan siitä, millainen on hyvä ystävä tai mistä voimme olla kiitollisia omassa elämässämme. Mietitään perheen ja kodin merkitystä ja oman käyttäytymisen seuraamuksia. Toki opetukseen sisältyy myös perusteita

omasta kristinuskostamme varsinkin kirkollisten juhlapyhien läheisyydessä. Tavoitteena on auttaa oppilaita näkemään itsensä suhteessa omaan yhteiskuntaan ja vallitsevaan uskontoon. Oman näkemyksen kehittämiseen tarvitaan tietoa ympäröivästä maailmasta ja siitä, mikä merkitys uskonnolla siihen on.

Niille oppilaille, jotka kuuluvat eri uskontokuntiin, pyritään järjestämään oman uskontokunnan mukaista opetusta. Pienillä paikkakunnilla tämä ei pienten uskontoryhmien kyseessä ollessa aina järjesty, silloin oppilas voi osallistua elämäkatsomustiedon opetukseen tai evankelisluterilaiseen opetukseen. Uskontokuntiin kuulumattomat oppilaat valitsevat joko evankelisluterilaisen uskonnon tai elämäkatsomustiedon. Elämäkatsomustietoa järjestetään vain muutamassa mikkeliiläisessä koulussa, joten oppilaat kuljetetaan pitemmästä matkasta tunneille kaupungin toimesta.

Käsityö

Käsityö muistuttaa suurelta osin askartelua ensimmäisellä luokalla. Perustaitoja niin tekstiili- kuin teknisenkin työn puolelta opetellaan, työt voivat edellyttää ompelua, virkkaamista, leikkaamista, liimaamista, maalaamista tms. Tavoitteena on kehittää kykyä tuottaa itse erilaisista materiaaleista valmiita tuotoksia ja edistää mm. ongelmanratkaisukykyä. Ensimmäisen luokan aikana käsityöt auttavat myös motorisessa kehityksessä ja silmän ja käden yhteistyön kehittämisessä.

Erilaisiin materiaaleihin ja työtekniikoihin tutustuminen on tärkeää. Käsitöissä voidaan touhuta niin villalangan, puupalikan kuin mustikanvarvunkin kanssa. Syntyneet työt ovat lapsille merkityksellisiä ja tärkeitä, vaikka aikuisen silmää eivät aina esteettisesti viehättäisikään. Kotiin tuotuja töitä kannattaa ihastella ja laittaa esille, edes joksikin aikaa.

Liikunta

Liikunnanopetus pienillä koululaisilla koostuu leikeistä, peleistä ja motorisista perusharjoitteista. Liikkumisen riemu on tässä ikävaiheessa useimmiten hyvin vahvaa, eikä motivoimista tarvita. Liikuntatunnit pitävät sisällään myös paljon sosiaalisen kanssakäymisen elementtejä, joiden avulla opetellaan toisten huomioonottamista ja voittamista sekä häviämistä. Kilpailuasetelmaa pyritään kuitenkin välttämään, mutta toisaalta se kuuluu asiaan joskus luonnostaan, eikä sitä tulisi pelätäkään.

Liikuntatunnit ovat pikkukoululaisten mielestä pääsääntöisesti niitä parhaita tunteja, jolloin saa heilua ja touhuta ja olla enemmän äänessäkin. Liikuntatunnit pidetään säiden mukaan joko sisällä tai ulkona kuitenkin niin, että vanhemmat saavat tiedon varustuksesta hyvissä ajoin. Käytännössä alkusyksy ollaan ulkona ja säiden muuttuttua sateisiksi ja viileiksi, siirrytään sisätiloihin. Keskitalvella luistellaan ja hiihdetään, kevään ”rospuuttokelin” aikana liikutaan sisällä salissa ja loppukeväältä siirrytään taas ulos.

Ulkona käytössä on koulun piha-alue ja suunnistusharjoitteluun lähistöllä sijaitseva metsä. Ekaluokkalaiset voivat harjoitella metsässä liikkumista aivan koulun viereisellä metsäalueella. Liikuntatunnit pyritään sijoittamaan lukujärjestykseen niin, että varsinkin hiihto- ja luistelu-aikaa olisi yhdellä kerralla käytettävissä kahden oppitunnin verran. Aina tämä ei onnistu, mutta lisäaikaa luistinten sitomiseen yms. voidaan yrittää napsaista jostakin toisesta tunnista. Ulkoliikuntapäivinä oppilaat voivat olla mainiosti koko koulupäivän samoissa liikuntaan sopivissa joustavissa ja säänmukaisissa vaatteissa. Pelit ja leikit kentällä onnistuvat hyvin mukavissa housuissa ja lenkkareissa, joissa muukin koulupäivä sujuu. Farkut tms. joustamattomat materiaalit eivät sovi liikuntatunneille, joten niitä kannattaa käyttää niinä päivinä, jolloin liikuntaa ei ole tai sitten kuljettaa vaihtovarusteet mukanaan.

Sisäliikuntakautena mukana pitää olla ne tarvikkeet, joita opettaja edellyttää, yleensä riittää t-paita ja shortsit tms. joustavat liikuntaan soveltuvat asut ja pyyheliina peseytymistä varten. Opettaja tiedottaa tarvikkeista koulunkäynnin alussa tarkemmin. Urheiluvälineitä kannattaa ahkerasti kierrättää, ne jäävät pian pieniksi ja lähes joka vuosi tarvitaan isompaa kokoa.

Käytetyt luistimet ja sukset voi löytää hyvin edullisesti ja hyvässä kunnossa esim. kirpputoreilta. Kunnolliset liikuntavarusteet edesauttavat liikunnan riemua ja saavat lapsen mielikuvien ja asenteen liikunnalle positiivisemmaksi kuin väärän kokoiset tai toimimattomat välineet.

Kuvataide

Kuvataiteessa eli kuviksessa tutustutaan erilaisiin materiaaleihin ja työtapoihin ja – välineisiin. Ei tarvitse olla huippupiirtäjä, eikä luovuuden mestari selviytyäkseen kuvataiteen tunteista, tärkeintä on, että tutustuu omiin kykyihinsä erilaisissa tehtävissä ja oppii tuottamaan omannäköistä tulosta hyvillä mielin. Tavoitteena on auttaa oppilasta näkemään ympäröivää maailmaa visuaalisesti ja esteettisestikin. Kuviksen tunneilla voidaan käsitellä vaikkapa arkitekhtehtuuria muovailten tai pienoismallien avulla, tai tutustua väreihin metsäretkellä. Kuvataide ei siis tarkoita pelkkää piirtämistä valkoiselle paperille!

Oppilasta myös kannustetaan pitkäjänteiseen työhön, prosessin suunnittelusta toteutuksen valmistumiseen ja säilyttämiseen saakka. Joskus oppilaat saattavat tehdä töitään hyvinkin eri tahtiin, mutta pääsääntöisesti kaikki keskeneräiset työt tehdään aina valmiiksi asti.

Musiikki

Musiikinopetus ensimmäisellä luokalla on leikinomaista, laulua, kuuntelua, laululeikkejä ja pienimuotoista yhdessä soittamista. Tarkoituksena on luoda myönteisiä mielikuvia musiikin suhteen, auttaa lapsia löytämään musiikista omia, itselle tärkeitä merkityksiä ja tuoda ilmi musiikin tilannesidonnaisuus. Musiikki kuuluu olennaisesti vaikkapa jouluun, hautajaisiin, elokuvaan tai mainoksiin. Musiikki on myös keino ilmaista itseään, laulaen, soittaen tai ihan vain kuunnellen. Musiikki kuuluu olennaisesti yhteiskuntaamme, ja myös muiden kulttuurien musiikillisia erityispiirteitä on hyvä ymmärtää.

ERITYISOPETUS

Erityisopetuksen tarkoituksena on auttaa oppilaita erilaisissa oppimisen haasteissa. Yleisimmin erityisopettajan tukea tarvitaan lukemiseen, kirjoittamiseen ja matematiikkaan liittyvissä asioissa. Erityisopettaja auttaa varsinkin pieniä koululaisia puheopetuksella, mikäli joitakin äänneitä vielä puuttuu tai ne ovat epäselviä. Erityisopettaja voi opettaa joko luokassa, pienryhmässä tai yksilöllisesti, tarpeesta riippuen. Erityisopettaja työskentelee tiiviissä yhteistyössä luokanopettajien ja vanhempien kanssa. Erityisopetuksen tehtäväkenttään kuuluu myös erilaisten tutkimusten ja kartoitusten teko, joihin kaikki oppilaat osallistuvat.

YHTEYS OPETTAJAAN/KOULUUN

Yhteydenpito kouluun ja opettajaan on ensimmäisellä luokalla usein tärkeämmässä asemassa kuin vanhemmilla lapsilla. Harppaus päivähoidon jatkuvasta huolenpidosta koulun edellyttämään itsenäisyyteen huolettaa monesti vanhempia, ja lapsen asioita saatetaan selvittää opettajan kanssa useinkin. Riippuu opettajasta, mitä kanavaa hän luontevimmin käyttää yhteydenpidon välineenä. Toisille perinteinen reissuvihko on sopiva, toisille sähköposti tai puhelinkeskustelu. Usein opettajat järjestävät ns. vanhempainvartteja, joissa istutaan hetkeksi alas juttelemaan lapsen asioista ja lapsikin voi tarvittaessa olla mukana. Koulun ja oman luokan vanhempainilloissa kannattaa käydä aktiivisesti, jolloin kontakti muuhun kouluyhteisöön tulee luontevasti osaksi koko perheen elämää ja illoissa jaettava tieto menee perille, eikä jää ruttuiseksi tiedotelapuksi oppilaan reppuun.

Kouluvuoden alussa järjestettävissä tapaamisissa voi kertoa opettajalle toiveitaan yhteistyön suhteen ja olla itsekin aktiivinen, jos joku asia lapsen koulunkäynnissä mietityttää. Päämäärä sekä kodin, että koulun puolelta on yhteinen; lapsen kasvun ja kehityksen turvaaminen sekä uusien tietojen ja taitojen oppimisen mahdollistaminen.

LIITE 2.

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

20.4.10

Sanna Wirenius
Mikkelin ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ko
sanna.wirenius@surffi.fi
044-55 888 20

Ohjaava opettaja
Johanna Hirvonen
johanna.hirvonen@mamk.fi
p. 0153 556 841

Haen lupaa suorittaa pienimuotoisen kartoituksen Tuukkalan päiväkodin esikoululaisten vanhemmille koskien heidän tunnelmiaan ja ajatuksiaan koulunaloittamisen suhteen. Nivelvaihe esikoulusta kouluun voi olla suuri hyppy tuntemattomaan, varsinkin perheen esikoisen aloittaessa koulupolun. Tähän tiedontarpeeseen pyrin opinnäytetyöni avulla vastaamaan joko pienen oppaan tai vanhemmille järjestettävän keskusteluillan merkeissä Moision koulussa. Pyrin selvittämään sitä ns. ”hiljaista tietoa”, jota koululaisten vanhemmilla jo on, mutta koulutulokkaiden vanhemmilta vielä puuttuu. Asiantuntija-apua koulumaailmaa koskien antaa Moision alakoulu ja koulun neuvottelukunta. Neuvottelukunnan mukanaolo tarjoaa myös vertaistuen mahdollisuuden ja linkittää tulevien koululaisten vanhempia jo heti koulun alussa mukaan kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön.

Kyselylomakkeeni käsittää kaksi (2) sivua ja saateen. Kyselyn pyrin suorittamaan viimeistään toukokuussa ja opinnäytetyöni arvioitu valmistumisaika on joulukuussa 2010.

Mikkelissä 20.4.10
Sanna Wirenius
Mikkelin ammattikorkeakoulu

LIITE 3.

TUTKIMUSLUPA

Sanna Wirenius
Tuulikuja 4 B 16
50500 MIKKELI

132 / 429 / 2010

Muut asiat

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN SANNA WIRENIUKSELLE

Asia	<p>Mikkelin Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Sanna Wirenius anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten, jonka tarkoituksena on kartoittaa esikoululaisten vanhempien tunnelmia ja ajatuksia koulunaloittamisen suhteen.</p> <p>Aineisto kerätään esikoululaisten vanhemmilta kyselylomakkeiden avulla. Kysely suoritetaan Tuukkalan päiväkodissa.</p>
Päätöksen peruste	Sosiaali- ja terveystoimen elämäntapaorganisaation toimintasääntö § 3
Päätös	Myönnetään Sanna Wireniukselle lupa asiakohdassa mainitun tutkimuksen tekemistä varten edellyttäen, että hän noudattaa ehdotonta salassapitovelvollisuutta kerättävässä aineistossa mahdollisesti esiin tulevien yksilöä ja perhettä koskevien seikkojen suhteen. Lisäksi edellytetään, että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan päivähoiton esimiehen käyttöön.
Allekirjoitus	Piirjo Vartiainen Päivähoidon esimies
Tiedoksi	Tuukkalan päiväkotia, päivähoitopalvelut
Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimusohje kääntöpuolella

LIITE 4.

SAATE ESIKOULULAISTEN VANHEMMILLE.

Hyvät esikoululaisten vanhemmat,

olen Mikkelin ammattikorkeakoulun sosiaalialan opiskelija ja teen opinnäytetyötä esikoulun ja koulun siirtymävaiheesta ja siihen liittyvästä tiedon tarpeesta vanhemmilla. Pyydän teitä ystävällisesti täyttämään oheisen kyselylomakkeen tämänhetkisten tunteistenne perusteella. Palautteenne perusteella teen yhteenvedon niistä seikoista, joista te pienen koululaisen vanhempina katsotte tarvitsevanne lisätietoa. Kokoan tärkeistä asioista pienen oppaan tai pidän myöhempänä ajankohtana asian tiimoilta vanhempainillan yhteistyössä Moisio koulun ja neuvottelukunnan kanssa. Vaikka lapsenne ei olisikaan menossa ensimmäiselle luokalle Moisioon, pyydän teitä silti vastaamaan lomakkeen kysymyksiin, lisätieto vanhempien ajatuksista on aina tarpeen!

Täytetyn lomakkeen voitte palauttaa päiväkodin henkilökunnalle 14.5.2010 mennessä.

Annan mielelläni lisätietoja tarvittaessa: sanna.wirenius@surffi.fi

Lämpimästi kiittäen ja innokasta koulun aloitusta toivotellen,

Sanna Wirenius

Mikkelin ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

LIITE 5. KYSELY ESIKOULULAISTEN VANHEMMILLE

Vastaaajan taustatiedot

Ikä _____

Nainen _____ Mies _____

Perheen lasten syntymävuodet: _____

1. Mistä iloitset lapsesi koulun aloittamisessa?

2. Mikä mietityttää tai tuntuu vaikealta lapsesi koulun aloittamisessa?

3. Minkälaisia odotuksia sinulla on kodin ja koulun väliselle yhteistyölle?

4. Minkälaista tukea kaipaavat lapsesi siirtyessä esikoulusta ensimmäiselle luokalle?

5. Haluaisin tietoa:

<i>(rastita sopivin vaihtoehto)</i>	paljon	jonkin verran	en kaipaa lisää tietoa
kouluaineiden sisällöstä			
koulupäivän rakenteesta (aikatauluista, ym.)			
kouluruokailusta			
välitunneista			
koulun henkilökunnasta			
erityisopetuksesta			
läksyjen teosta			
hankittavista tarvikkeista			
vaatetuksesta (esim. välitunnit, liikuntatunnit, varavaatteet..)			
Muusta, mistä?			

Lämmin kiitos vastauksestasi!

LIITE 6.

SAATE EKALUOKKALAISTEN VANHEMMILLE

Hyvät ekaluokkalaisten vanhemmat!

Lapsenne ensimmäinen kouluvuosi on jo loppusuoralla, ja koulunkäynti tuntuu jo kenties selkeälle ja helpolle. Menneenä syksynä teillä saattoi olla erilaisia ilon ja huolen aiheita lapsenne koulun aloittamisen suhteen tai epätietoisuutta koulupäivään liittyvistä asioista. Mikkelin ammattikorkeakoulun sosiaalialan opinnäytetyössäni selvitän esikoulusta ekaluokalle siirtymisen vaihetta ja siinä ilmeneviä tiedon puutteita teidän vanhempien näkökulmasta. Toivoisin, että voisitte hetkeksi ajatuksissanne palata viime syksyyn ja muistella niitä ajatuksia, joita lapsenne koulun aloittaminen teissä herätti. Yhdessä teidän ja nykyisten esikoululaisten vanhempien antamien vastausten pohjalta pyrin laatimaan pienen oppaan ja/tai järjestämään uusien pikkukoululaisten vanhemmille keskustelutuokion, jossa mieltä askarruttavia asioita voidaan pohdiskella. Moision koulu sekä neuvottelukunta toimii apunani ja asiantuntijana tarvittaessa.

Lomakkeen voit palauttaa opettajalle viimeistään perjantaihin 30.4. mennessä.

Lämmin kiitos vastauksestasi, toivottavasti saamme uusien ja innokkaiden koululaisten oppimispolun entistä sujuvammin alkuun 😊

Sanna Wirenius

Mikkelin ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

LIITE 7. KYSELY EKALUOKKALAISTEN VANHEMMILLE

Vastaaajan taustatiedot

Ikä _____

Nainen _____ Mies _____

Perheen lasten syntymävuodet: _____

1. Mistä iloitet lapsesi koulun aloittamisessa?

2. Mikä mietityttää/mietitytti tai tuntuu/tuntui vaikealta lapsesi koulun aloittamisessa?

3. Minkälaisia odotuksia sinulla on kodin ja koulun väliselle yhteistyölle?

4. Minkälaista tukea kaipasit lapsesi siirtyessä esikoulusta ensimmäiselle luokalle?

5. Haluaisin/halusin tietoa:

<i>(rastita sopivin vaihtoehto)</i>	paljon	jonkin verran	en kaipaa lisää tietoa
kouluaineiden sisällöstä			
koulupäivän rakenteesta (aikatauluista, ym.)			
kouluruokailusta			
välitunneista			
koulun henkilökunnasta			
erityisopetuksesta			
läksyjen teosta			
hankittavista tarvikkeista			
vaatetuksesta (esim. välitunnit, liikuntatunnit, varavaatteet..)			
Muusta, mistä?			

Lämmin kiitos vastauksestasi!

LIITE 8. ARVIOINTIKYSELY

Hei!

Saitte lukukauden alkupuolella opinnäytetyönäni kirjoittamani opasvihkosen ekaluokkalaisten lasten vanhemmille. Työni alkaa olla loppumetreillä ja pisteenä iin päälle kaipaisin pientä arviointia oppaan tarpeellisuudesta. Pyydän teitä vastaamaan kahteen alla olevaan kysymykseen ja palauttamaan vastauksenne opettajalle (oppilaan mukana onnistuu mainiosti) 10.12.2010 mennessä.

Terveisin,

Sanna Wirenius

Mikkelin Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Arviointikysely

Valitse väittämään sopivin vaihtoehto (vain yksi):

1. Opasvihkosen tiedot olivat tarpeellisia ja niistä oli hyötyä lapsemme ensimmäisen lukukauden aikana.

Olen täysin samaa mieltä.

jokseenkin samaa mieltä.

täysin eri mieltä.

2. Miten opasta tulisi mielestäsi edelleen kehittää, jotta se palvelisi vanhempia mahdollisimman monipuolisesti yhdessä koulun ja kunnan jakamien oppaiden kanssa?

Kiitokset vastauksestasi ja rauhaisaa joulunaikaa!